

سیری در پیشینه و جنبه‌های گوناگون طرح حفاظت از آبریان

■ پیرامون طرح حفاظت و بهره‌برداری از آبریان

کار: دبیر تمانهای کشاورزی و امور حقوقی
پژوهشگاه علوم انسانی
رتال جامع علوم انسانی

پیش‌نوشتار

در تاریخ ۱۳۷۲/۲/۳۰ برای بهره‌برداری از آبریان دریای مازندران طرحی تحت عنوان «طرح بهره‌برداری از ذخایر دریای مازندران» تقدیم مجلس شورای اسلامی گردید که مشتمل بر یک ماده و ۵ تبصره بود. این طرح در تاریخ ۱۳۷۲/۹/۲۱ جهت

مطالعه و بررسی به کمیسیون کشاورزی و عمران روستاها (به عنوان کمیسیون اصلی) ارجاع گردید. پس از بررسیهای لازم، کمیسیون اصلی به این نتیجه رسید که طرح باید از جامعیت لازم برای دربرگیری کل آبریان مجموعه آبهای تحت حاکمیت جمهوری اسلامی ایران برخوردار باشد و

جهان امروز، به سوابق و سیر تحولات طرح مورد اشاره پرداخته و نهایتاً پیشنهادهایی را مطرح نموده است.

بحث اول: بهره‌برداری از آبزیان در جهان امروز

۱- مقدمه

آبزیان از منابع مهم پروتئینی برای تغذیه انسان می‌باشند با توجه به افزایش روز افزون جمعیت کره زمین و محدودیت اراضی و منابع آبی برای کشاورزی و عواملی که این محدودیت را تشدید می‌نماید (مثل پیشروی کویرها، خشکسالی، تبخیر شدید آبهای طبیعی و غیره) نقش و اهمیت آبزیان در تأمین غذا برای آینده بشر نیز بیشتر روشن می‌گردد.

آبزیان هم اکنون ۲۰ درصد از نیاز پروتئینی حیوانی بشر را تأمین می‌کنند. پروتئین آبزیان از کیفیت بسیار بالایی برخوردار است و دارای اسید آمینه‌های لازمه برای رشد، نمو و ترمیم نسوج و بالاخره اعمال حیاتی بشر است. علاوه بر آن چربی موجود در آبزیان از کمیت بسیار بالایی برخوردار می‌باشد و اسیدهای چرب موجود در آن در تأمین سلامتی و پیشگیری از انسداد عروق تأثیر مهمی بر اندام آدمی دارند. به همین سبب جوامعی که در رژیم غذایی خود از آبزیان بیشتر استفاده می‌کنند کمتر دچار بیماریهای قلب و عروق می‌شوند.

گوشت آبزیان سرشار از مواد معدنی و نیز ویتامینهای لازم برای تأمین نیازهای

وظایف و اختیارات دولت و بهره‌برداران تبیین و نحوه نظارت بر اعمال قانون مشخص گردد. لذا طرحی در ۱۷ ماده و ۲ تبصره با عنوان «طرح حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران» برای طرح در شور دوم به صحن مجلس ارائه گردید.

کمیسیون اصلی در شور دوم طرح را با اعمال اصلاحات بیشتری تصویب و در تاریخ ۱۳۷۳/۸/۸ گزارش شور دوم را در ۲۳ ماده به صحن مجلس ارائه نمود. در این طرح، وظایف و تکالیف و اختیارات دستگاه متصدی امر توسعه و بهره‌برداری آبزیان (یعنی شرکت شیلات) به صورت بارزتری در «مجموعه فعالیتهای مربوط به صید و صیادی و پرورش آبزیان» تبیین و تعیین حدود شده است. به علاوه تاحدی وظایف و محدودیتهای بهره‌برداران مشخص و به لحاظ اهمیت موضوع توسعه شیلات، وظایفی نیز برای برخی از دستگاههای اجرایی مقرر شده و حدود مجازاتها و جرایم و تخطی از قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها نیز مطرح گردیده است. با این حال به نظر می‌رسد که برخی ظرائف می‌تواند در تکمیل طرح بسیار مؤثر باشد، اگرچه فرصت چندانی برای اعمال این اصلاحات (با توجه به رویه قانونگذاری در مجلس شورای اسلامی) وجود ندارد.

در گزارش حاضر ضمن مروری بر وضعیت بهره‌برداری از آبزیان و مشکلات و چالشهای موجود در عرصه ماهیگیری در

طرح‌های ملی

بهره‌برداری از آبزیان کشورمان می‌باشد. فعالیت‌های صید و صیادی از ویژگی‌های حیاتی و حساسیت خاصی در این عصر که جهان در پرتگاه کمبود مواد غذایی قرار گرفته، برخوردار است و ضرورت دارد که برخورد مناسبی با این مسأله سرنوشت ساز بشود.

صید از آب‌های طبیعی (آب‌های ساحلی و منابع آبی داخلی) باید تابع نظم و نظام خاصی انجام گیرد زیرا که آبزیان در این آب‌ها منابع تجدید شونده بوده و هر گونه بی‌دقتی در نظم لازم برای بهره‌برداری از آنها، عواقب خاص خود را در پی خواهد داشت. موضوع "مدیریت بر ذخایر" امروزه واژه‌ای است که بیش از هر زمانی در مجامع بین‌المللی در ارتباط با مسائل صید و صیادی مورد بحث قرار می‌گیرد زیرا که اهمیت بهره‌برداری درست و پایدار از منابع برای دولت‌ها به تبع، بهره‌برداران مجاز محرز گردیده است. آمار نشان می‌دهد در سال‌های اخیر صید از دریاها و منابع آزاد مرتباً در حال کاهش است. میزان صید از این منابع در سال ۱۹۸۹ بالغ بر ۸۶/۳ میلیون تن بوده در حالی که در سال ۱۹۹۲ به ۸۱/۵ میلیون تن رسیده است. گرچه توسعه فعالیت‌های پرورش ماهی به میزان قابل توجهی افزایش داشته، لیکن مجموعاً نتوانسته جایگزین میزان کاهش آبزیان در جهان بشود. به همین خاطر موضوع پایداری بهره‌برداری از ذخایر برای نسل‌های آتی در خود یک بحث جدی

انسان می‌باشد لذا بر اساس تجارب علمی و بررسی‌های متعدد، ثابت شده کسانی که از ماهی و سایر آبزیان تغذیه می‌نمایند از سلامت بهتر و بهره هوشی بالاتری برخوردار هستند. به علاوه فعالیت‌های مرتبط با صید و صیادی و پرورش آبزیان موجب ایجاد اشتغال قابل توجهی برای جامعه می‌شود و فعالیت در این رابطه امروزه آنچنان گسترده شده که در تجارت جهانی نیز جایگاه خاصی تحصیل نموده و برای برخی از کشورها، جنبه ارزآوری آن نیز حیاتی گردیده است.

عوامل و ضروریات برشمرده سبب شده که صنعت صید و صیادی و پرورش آبزیان در جهان از رونق قابل ملاحظه‌ای خودداری شود و تولید جهانی آبزیان در ظرف ۳۰ سال گذشته (از دهه ۱۹۶۰ تا دهه ۱۹۹۰) از حدود ۳۵ میلیون تن به مرز یکصد میلیون تن در سال برسد.

در کشور مانیز پس از انقلاب اسلامی فعالیت چشمگیر در حوزه شیلات و توسعه صنعت و امکانات آن صورت گرفته و در پی اقدامات انجام شده توسط دولت، سرمایه‌گذاری قابل توجهی نیز از طرف بخش خصوصی در امر توسعه بهره‌برداری از آب‌های طبیعی و نیز پرورش آبزیان به عمل آمده است. به طوری که میزان تولید از حدود ۵۰ هزار تن در بدو انقلاب، به حدود ۳۵۰ هزار تن افزایش یافته است. آنچه امروز واجد اهمیت زیادی است حفظ و توسعه

است و جوامع جهانی از هم اکنون به فکر چاره‌جویی برای آن برآمده است. کارشناسان صید و صیادی در جهان معتقدند که اکثر ذخایری که تخریب شده و یا شدیداً کاهش یافته، به دلیل وجود شرایط بهره‌برداری آزاد و بدون کنترل و خارج از قانونمندی طبیعی آن بوده است. بدیهی است تا زمانی که میزان برداشت از ذخیره‌ای از حد مجاز آن تجاوز نکرده باشد هیچ‌گونه مشکلی برای پایداری ذخایر وجود نخواهد داشت ولی در حال حاضر که تکنولوژی کاملاً متحول شده و تقاضا برای محصولات دریایی نیز رو به افزایش است، در صورت آزاد بودن بهره‌برداری از ذخایر در مدت بسیار کوتاهی از مقدار موجود ذخیره کاسته خواهد شد که در آن صورت به زمان بسیار طولانی با مراقبتهای زیادی نیاز است تا تعادل بایسته به حال و وضعیت عادی بازگردد. به همین جهت با توجه به اینکه بهره‌برداری از ذخایر آبی آبهای محدوده انحصاری اقتصادی کشورها توسط خود کشورها مدیریت می‌گردد، برای تدوین قوانین حفاظتی و آبریان مهاجر و مشترک و نیز ذخایر آبهای آزاد در کنفرانسهای متعدد تلاش زیادی شده و تحت عنوان واژه «صید مسؤولانه»، به شدت از طرف بسیاری از کشورها برای تهیه و تدوین قوانین مذکور و حفاظتهای ضروری از آن دفاع شده است. روند توسعه شیلات در کشور ما در سالهای اخیر شتابی محسوس به خود گرفته و برای ادامه آن در برنامه دوم پیش‌بینی‌های لازم شده است. نیاز آن روند به یک قانون

فراگیر که مسؤولیتها و اختیارات بهره‌برداران و نیز دستگاه مسؤول حفاظت و توسعه از آبریان را مشخصی سازد بیش از هر زمان دیگری احساس می‌گردد. اکنون خوشبختانه طرح آن در مجلس شورای اسلامی در دست تصویب می‌باشد.

به منظور اطلاع از کم و کیف وضعیت فعلی غذا و کشاورزی در جهان و موقعیت و جایگاه آبریان در تغذیه بشر امروز و آشنایی با مسائل و تنگناهای صنعت صید در جهان و مقایسه آن با طرح حفاظت و گسترش منابع آبریان در ایران، در ادامه به گزارشی در این خصوص توجه بفرمایید.

در اغلب کشورهای در حال توسعه، تغییرات عمده‌ای در امر افزایش تولید مواد غذایی، بهبود سطح زندگی و بهداشت، کاهش مرگ و میر کودکان و بهبود آموزش و تحصیل حاصل شده است. عرضه محصولات غذایی بسیار افزایش یافته و سهم افراد از عرضه محصولات کاملاً امیدبخش است. اغلب کشورهای در حال توسعه توانسته‌اند نیاز غذایی مردم خود را تأمین نمایند و حجم نگران‌کننده پدیده گرسنگی در حال کاهش است. در مقایسه با سال ۱۹۷۵ به خصوص تولید غلات رشد چشمگیری داشته است، به طوری که هم اینک از زمینهای کمتر (از نظر سطح کاشت) محصول بیشتری (از نظر حجم محصول) برداشت می‌شود. تولید برنج و گندم حدود ۵۰ درصد ذرت ۳۵ درصد و حبوب ۳۰ درصد افزایش یافته است. در امور جنگل، دام و ماهیگیری نیز وضع مشابهی

طرح‌های اولیه

عادلانه محصولات غذایی یا به زبان ساده‌تر عدم دسترسی مردم این کشورها به محصولات غذایی مورد نیاز است. هر چند که در چند سال اخیر موضوع رفع گرسنگی پیش‌نیاز رفع فقر و محرومیت قلمداد گردیده ولی به دلیل عدم وجود امکانات زیربنایی لازم برای توزیع مواد غذایی علی‌رغم وجود مازاد تولید، قشر عظیمی از مردم جهان همچنان در گرسنگی و سوء تغذیه به سر می‌برند. به عبارت دیگر، افزایش تولید محصولات کشاورزی نتوانسته است گرسنگی و سوء تغذیه را ریشه‌کن نماید. عدم دسترسی همه مردم به غذا، معضلی است که متأسفانه چهره جهان را زشت کرده است.

۲- نگاهی به موقعیت کشاورزی جهان امروز

سال ۱۹۹۲ از نظر کشاورزی جهانی، سال کم‌بهره‌ای بود. پس از رکود سال ۱۹۹۱ رشد جهانی تولیدات کشاورزی در سال ۱۹۹۲ فقط یک درصد افزایش یافت. به جز کشورهای منطقه آمریکای شمالی، اقیانوسیه و خاور نزدیک که کاهش شدید تولیدات کشاورزی خود را در سال ۱۹۹۱ تا حدی جبران نمودند، سایر مناطق از وضعیت متوسط موجود به وضعیت ضعیفی نزول کردند.

در بین کشورهای در حال توسعه، فقط منطقه خاور نزدیک رشد قابل ملاحظه‌ای برابر (۱/۶ درصد)، داشته است ولی با این

ایجاد شده است. کشت و پرورش آبزیان که در بیست سال پیش، صنعتی کاملاً عقب‌مانده به حساب می‌آمد، در حال حاضر بسیار توسعه یافته و بخش مهمی از غذا، اشتغال و درآمد مردم جهان را تأمین می‌نماید. علی‌رغم افزایش سریع جمعیت در دو دهه اخیر مصرف سرانه کالری نسبت به اواسط دهه ۱۹۷۰ حدود ۱۰ درصد افزایش یافته است که این رقم حاکی از بهبود شرایط تولید در مقایسه با رشد جمعیت می‌باشد. تصور اینکه زمین قادر با تأمین غذای جمعیت روزافزون خود نیست کاملاً از بین رفته و شرایط موجود گویای آن است که نه تنها تولید مواد غذایی برای تأمین نیازهای انسانی کافی است بلکه توان تولید افزون بر نیاز نیز وجود دارد. بهترین گواه این ادعا ثابت ماندن و در مواردی نیز کاهش قیمت محصولات کشاورزی در بازارهای بین‌المللی است. از طرف دیگر کشورها و به خصوص کشورهای در حال توسعه، با محدودیت جذب تولیدات خود در بازارهای جهانی مواجه‌اند. نه تنها افزایش جمعیت و تقاضای روزافزون باعث افزایش قیمت محصولات کشاورزی نشده بلکه تلاش کشورها برای فروش محصولات خود از سویی موجب افزایش رقابت نیز گردیده است که این از روند افزایش قیمت محصولات کشاورزی جلوگیری کرده است. مشکل عمده‌ای که دامنگیر کشورهای در حال توسعه شده است عدم توزیع

است ولی در اروپای شرقی خشکسالی عامل اصل کاهش تولید بوده است.

کاهش تولیدات کشاورزی بر تولیدات سرانه کشورها نیز تأثیر گذاشته است. در بیش از دو سوم کشورهای در حال توسعه، تولیدات سرانه، یا کاهش یافته و یا متوقف شده است. آفریقا مثل سالهای پیش، شرایط دشوارتری نسبت به سایر مناطق داشته و به جز ۶ کشور، رشد سرانه تولید در سایر کشورها کاهش یافته است. در برخی از کشورها وضعیت بسیار اسفبار بوده و در پی کاهش تولیدات زراعی سالهای پیش، در سال ۱۹۹۲ نیز کاهش تولید تکرار شده است. کشورهای موزامبیک، سومالی، تانزانیا و زامبیا در این گروه قرار دارند. چند کشور نسبت به بقیه کشورها وضعیت بهتری داشته که چاد، گینه و نیجریه را (قدری بهتر از سایر کشورها) می توان نام برد. این کشورها از نظر تولید سرانه دومین سال موفقیت را گذرانده اند. در بین کشورهای پرجمعیت در سایر مناطق جهان، کشورهای چین، برزیل و اندونزی از نظر تولیدات غذایی وضعیت خوبی داشته اند و کشورهای مصر، هند و ترکیه برای دومین سال پیاپی، وضعیت نامناسبی را از نظر تولید سرانه محصولات غذایی پشت سر گذاشته اند.

۳- ماهیگیری در جهان امروز

جمع کل تولید جهان در سال ۱۹۹۲ در سطح تولیدات سال ۱۹۹۱ باقی ماند. از سال ۱۹۸۹ تا پایان سال ۱۹۹۲ نه تنها افزایش صید از دریاها حاصل نشده بلکه

حال نتوانسته کاهش رشد تولید سال ۱۹۹۱ خود را جبران نماید. در مناطق خاور دور، آمریکای لاتین و جزایر کارائیب، به دلیل رشد جمعیت، افزایش تولید کشاورزی نتوانسته است تأثیر خود را نشان دهد. در منطقه آفریقا عمدتاً به دلیل وقوع خشکسالی در بخش جنوبی این قاره، تولید سرانه کشاورزی ۶ درصد کاهش یافته است. منطقه آمریکای شمالی رشد بسیار چشمگیری داشته است (۷/۵ درصد) و نتوانسته کاهش نرخ رشد سال ۱۹۹۱ (منهای یک درصد) خود را بپوشاند. این منطقه تقریباً ۸۰ درصد از رشد تولیدات کشاورزی جهان در سال ۱۹۹۲ را به خود اختصاص داده است. در منطقه اقیانوسیه ۳ درصد افزایش تولید گزارش شده و منطقه اروپای غربی بدون تغییر نسبت به گذشته ثابت مانده است.

در منطقه اروپای شرقی و کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق، تولیدات کشاورزی مانند سالهای قبل کاهش داشته است. برای کشورهای اخیر این پنجمین سال پیاپی کاهش تولید (در عرض شش سال استقلال) می باشد. به طور کلی از سال ۱۹۸۷ تاکنون تولیدات کشاورزی در این کشورها ۱۵ درصد کاهش نشان می دهد. منطقه اروپای شرقی نیز سه سال پی در پی شاهد کاهش تولید بوده و در جمع بین سالهای ۱۹۸۹ و ۱۹۹۱ حدود ۸ درصد کاهش نشان می دهد. کاهش تولیدات در کشورهای استقلال یافته عمدتاً به دلیل ضعف تولیدات دامپروری برآورد شده

طرح‌های تولید

تاکنون ۳۲ درصد کاهش داشته است. دلیل عمده این امر کاهش سوبسیدها نسبت گذشته و خلأ مدیریتی بوده که تعداد زیادی از شناورهای صیادی را با مشکل مواجه نموده است. ژاپن نیز برای چهارمین سال پیاپی، کاهش تولید داشته و در مجموع ۸/۴ میلیون تن تولید نموده است. براساس این آمار، تولیدات ژاپن نسبت به سال ۱۹۹۱ حدود ۹/۷ درصد کاهش یافته و نسبت به بالاترین سطح تولید خود که در سال ۱۹۸۹ (۴۶۴، ۱۱/۱۷۴ تن) بوده، ۳۰ درصد کاهش تولید داشته است. کاهش صید در ژاپن به دلیل کاهش در برداشت از ماهیان ریز بوده است. این سیاست برای بهبود وضعیت ذخایر و کاهش فشار بر روی ذخایر یاد شده توسط دولت و با همکاری صیادان اتخاذ گردیده است. مشکل دیگر این کشور، صید از ذخایر آبهای دور توسط شناورهایی است که دارای تورهای گوش‌گیر بزرگ (Long draft gill net) هستند. به کارگیری این دامها، افزایش زیاد صید ضمنی آبزیانی غیر از هدف اصلی را به همراه داشته است که هم در سطح بین‌المللی و هم در سطح کشور تقبیح شده و در نتیجه دولت قصد دارد تا محدودیتهایی در این رابطه اعمال نماید. از نظر وزنی آبزیانی که به مصرف مستقیم انسانی رسیده است، در سال ۱۹۹۲ نسبت به سال ۱۹۹۱ حدود ۰/۳ درصد کاهش یافته است. این کاهش نسبت به سال ۱۹۹۱ حدود ۰/۹ درصد و نسبت به سال

مقداری نیز کاهش یافته است. این در حالی است که نمودار حجم سرمایه‌گذاری در این بخش در صد بسیار بالایی را نشان می‌دهد. صید دریایی برای سومین سال پیاپی کاهش یافته و در سال ۱۹۹۲ به ۸۱/۵ میلیون تن رسیده است. این کاهش نسبت به سال قبل حدود ۰/۴ درصد می‌باشد.

تولید آبزیان در آبهای داخلی همچنان در حال افزایش است و در سال ۱۹۹۲ نسبت به سال ۱۹۹۱ حدود ۲/۱ درصد افزایش داشته است و این نیز در حالی است که تولید از این آبها در سال ۱۹۹۱ نسبت به سال ۱۹۹۰ حدود ۳/۸ درصد و سال ۱۹۹۰ نسبت به سال ۱۹۸۹ حدود ۵/۷ درصد افزایش داشته است.

در بین پنج کشور عمده تولیدکننده محصولات دریایی فقط چین و شیلی افزایش تولید خود را در سال ۱۹۹۲ حفظ نموده‌اند. چین به عنوان عمده‌ترین تولیدکننده محصولات دریایی، در سال ۱۹۹۲ حدود ۱۱/۲ درصد افزایش تولید داشته و در مجموع ۱۴/۶ میلیون تن تولید ناخالص داشته است. کشور شیلی نیز با ۶/۱ درصد نرخ رشد نسبت به سال قبل، در سال ۱۹۹۲ تولید خود را به ۴/۶ میلیون تن رسانیده است. تولید آبزیان در کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق، ۱۶/۸ درصد کاهش داشته و جمعاً به سطح ۷/۷ میلیون تن تنزل نموده است. تولید این کشورها از سال ۱۹۸۹ (۱۱،۳۱۰،۰۹۱ تن)

کشورهای توسعه یافته قلمداد می‌شود. این وضعیت باعث شده است که تلاش بیشتری از طرف کشورهای در حال توسعه برای صادرات این محصولات به کار گرفته شود.

۴- وضعیت جهانی مدیریت ماهیگیری:

۴-۱- ماهیگیری ساحلی و مشارکت

محلی در مدیریت ماهیگیری

هر چند سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد «FAO» از سالها قبل موضوع اهمیت مشارکت مردمی در مدیریت ماهیگیری را مطرح نموده است و نیز در فضل ۱۷ از برنامه ۲۱ کنفرانس محیط زیست و توسعه سازمان ملل متحد (CHAPTER 17 UNCED'S AGENDA 21) به وضوح از مشارکت مردمی به خصوص برای حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست سخن می‌گوید ولی هنوز جوامع ساحلی و به خصوص نمایندگان ماهیگیران در سیاست‌گذاریهای مدیریت و توسعه ساحلی، جایگاه خاص خود را به دست نیاورده‌اند. موضوع مشارکت مردمی در موارد یاد شده از جمله بحثهایی است که در اکثر نشستهای بین‌المللی مطرح شده و اکثر کشورها از آن پشتیبانی نموده‌اند.

هر چند مشارکت دادن مردم (طرفهای ذی‌ربط) در مدیریت ماهیگیری، سیاستی است که باید مرحله به مرحله به اجرا گذاشته شود و توسعه یابد، ولی به نظر می‌رسد تسریع در شروع این کار توسط کشورها، ضروری است، تا بدین وسیله حفاظت و بهبود بهره‌برداری پایدار از منابع

۱۹۹۰ حدود ۱/۱ درصد می‌باشد. از نظر ارزشی سهم آبزیان در تجارت جهانی در سال ۱۹۹۱ در مقایسه با وضعیت وزنی آن کاهش داشته است زیرا قیمت برخی از آبزیان از جمله میگو و ماهی آزاد کاهش یافته است. ارزش صادرات محصولات دریایی به ۳۸/۵ بلیون دلار رسیده که نسبت به رقم ۳۵/۸ بلیون دلار در سال ۱۹۹۰، افزایش یافته است. پیش‌بینی می‌شود ارزش محصولات دریایی برای سال ۱۹۹۲ به بیش از ۴۰ بلیون دلار رسیده باشد و همین روند برای سال ۱۹۹۳ نیز برآورد شده بود. سهم کشورهای در حال توسعه از تجارت جهانی آبزیان در سال ۱۹۹۱، ۳۴ درصد از کل تولیدات آبزیان این کشورها می‌باشد. این سهم برای کشورهای توسعه یافته، ۴۳ درصد از کل تولیدات آنان گزارش شده است. علی‌رغم این وضعیت از نظر تراز تجاری در سال ۱۹۹۱ (واردات منهای صادرات)، وضع کشورهای توسعه یافته کاملاً مثبت بوده و تراز مثبت آنها به ۱۱/۳ بلیون دلار رسیده است. به عکس، کشورهای توسعه یافته از این بابت وضعیت منفی داشتند و صادرات آنان در سال ۱۹۹۱ فقط ۶۰ درصد واردات این کشورها بوده است. این افزایش نشانگر تلاش کشورهای در حال توسعه برای افزایش درآمد خود از طریق نفوذ بیشتر در بازارهای آبزیان می‌باشد. دلیل دیگر آن افزایش قیمت برخی از محصولات غذایی دریایی است که سابقاً غذای معمولی مردم قشر متوسط بوده، ولی در حال حاضر خوراک طبقات اشرافی

طرح‌های جامع

نظریات کارشناسی تجربی را در کمک به تدوین و اعمال سیاستهای مدیریت ماهیگیری و توسعه ساحلی ارائه نماید. علاوه بر این، مشارکت آنان در سیاستگزاریها باعث ترغیب و تشویق آنان در پیروی از تصمیمات خواهد شد که کلید موفقیت هر برنامه‌ای است.

اکثر ذخایری که تخریب شده و یا شدیداً کاهش یافته است، به دلیل وجود شرایط بهره‌برداری آزاد و بدون کنترل از ذخایر بوده است. تازمانی که میزان برداشت از ذخیره‌ای، از حد مجاز آن تجاوز نکرده باشد، هیچ‌گونه مشکلی برای پایداری ذخایر وجود ندارد، ولی در شرایط کنونی که تکنولوژی کاملاً متحول شده و تقاضا برای محصولات دریایی در حال افزایش است، در صورت آزاد بودن بهره‌برداری از ذخیره، در مدت بسیار کوتاهی ذخیره تخریب خواهد شد و زمان بسیار طولانی با مراقبتهای زیادی نیاز خواهد داشت تا به حالت عادی بازگردد.

قبل از اعمال سیاستهای مدیریتی، لازم است مزایا و منافع آن برای طرفهای ذی‌ربط تشریح شود. عدم تشریح منافع و دلایل محدودیت دسترسی به ذخایر برای ساحل‌نشینان ناراضایتی آنان را در اعمال مدیریت صید، فراهم می‌آورد و آنان که منافعشان در گرو این تصمیم است، خود مانعی بر سر راه این مهم خواهند شد. قطعاً عدم محدودیت در برداشت از صیدگاه، و

را تسریع نماید. توجه به این نکته بسیار بایسته است زیرا که در هنگام پیاده کردن سیاست مشارکت مردمی و یا قبل از آن در تدوین چنین سیاستی، باید شناخت لازم از وضعیت اجتماعی جوامع وجود داشته باشد. موضوع حائز اهمیت این جاست که در بین جوامع ساحلی و به خصوص ماهیگیران، سنتهای مدیریتی موجود نسل به نسل منتقل شده و در میان جامعه سنتی ماهیگیران به خوبی جا افتاده است. شناخت این سنتها و تحلیل آنها، بسیار ضروری است و می‌تواند راهگشای تدوین سیاستهای جدید باشد. در برخی از شرایط تنها کافی است همان روشهای سنتی مدیریت را به صورت قانون در آورده و با پشتیبانی دولت و مقامات قضایی کشور آن سنتها را تقویت نمود. این قوانین با توجه به داشتن ریشه در سنتهای مردم، به راحتی قابل اجرا هستند و مقبولیت عمومی نیز خواهند داشت و در نتیجه این مقبولیت، مشروعیت عرفی لازم نیز فراهم خواهد بود. جوامع ساحل نشین عموماً خود علاقه‌مند پایداری بهره‌برداری از ذخایر و حفظ ذخایر برای نسلهای آینده می‌باشند. مشارکت دادن آنان در سیاستگزاریها و پیاده نمودن آن، با توجه به تجارب فراوان آنان از نظر ماهیگیری، تارینچه صیدگاهها، زیستگاههای آبزیان، روشهای بهره‌برداری و تأثیرات آنها بر ذخایر آبزیان که حاصل سالها تجربه آنان است، می‌تواند بهترین

می‌نمایند.

۲-۴- صید از آبهای دور

با کاهش سالانه صید از آبهای دور (آبهای خارج از محدوده ۲۰۰ مایل از ساحل که به نام منطقه انحصاری - اقتصادی ماهیگیری مشهور است و متعلق به کشورهای ساحلی است، EEZ^(۱)) توجه سازمانهای بین‌المللی و کشورها، به تغییر در شرایط موجود بهره‌بری جلب شده است. در نشستهای بین‌المللی متعددی از جمله کنفرانس بین‌المللی ماهیگیری مسؤولانه^(۲)، کنفرانس محیط زیست و توسعه ملل متحد^(۳)، اجلاس مشاوران فنی FAO در زمینه ماهیگیری آبهای دور^(۴)، و... که عموماً در سال ۱۹۹۲ تشکیل شده است، تلاش برای جلب همکاری کشورها برای تدوین قوانین لازم در جهت پایداری ماهیگیری به صورت گسترده‌ای شروع شده است. یکی از این کنفرانسها تلاش برای تدوین قوانین حفاظتی برای آبزیان مهاجر و مشترک بین محدوده ساحلی و آبهای دور است. اولین جلسه این کنفرانس در سال ۱۹۹۳ تشکیل شد و قرار است در سال

صید بی‌رویه موجب کاهش ذخایر و تخریب صیدگاه خواهد گردید. سرمایه‌گذاران غیر محلی در سطح ملی و یا بین‌المللی با در دست داشتن امکانات وسیعتر، چه از نظر مالی و چه از نظر فنی از فرصت استفاده نموده و با حداکثر توان، نسبت به بهره‌برداری از ذخایر اقدام خواهند نمود. هنگام اتخاذ سیاست محدود کردن صیدگاهها بر روی سرمایه‌گذاران جدید، اگر دلایل و منافع آن برای ساحل نشینان تشریح شود، آنان خود مدافع محدودیت بهره‌برداری خواهند شد و اعمال سیاست محدودیت در بهره‌برداری به راحتی ممکن می‌شود. برخی از کشورها ذخایر آبی را با توجه به عمق آب صیدگاه و یا فاصله صیدگاه تا ساحل به سه دسته یا بیشتر دسته‌بندی نموده و به‌عنوان مثال به‌نامهای: آبهای ساحلی، نیمه ساحلی (نیمه عمیق) و آبهای صنعتی تفکیک نموده‌اند. مدیریت محدوده ساحلی توسط دولت در اختیار ساحل نشینان (گروههای صیادی) قرار می‌گیرد و با کمک آنان به مدیریت ماهیگیری و حفاظت و حراست و بهره‌برداری از ذخایر انجام می‌پذیرد. تجربه نشان داده است که این کار بسیار نتیجه بخش بوده و پایداری ماهیگیری را تضمین نموده است. از جمله کشورهایی که چنین سیاستی را اتخاذ نموده‌اند فیلیپین و ژاپن می‌باشند. برای مثال فیلیپین منابع ۱۵ کیلومتری از ساحل را در اختیار ساحل نشینان قرار داده است و مردم با حمایت دولت از این منابع بهره‌برداری و حفاظت

1- EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE.

2- INTERNATIONAL CONFERENCE ON RESPONSIBLE FISHING (CANCUN, MEXICO, 1992).

3- THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT, RIO DE-JANEIRO, BRAZILE, 1992.

4- FAO TECHNICAL CONSULTATION ON HIGH SEAS FISHING, ROME, 1992.

صید، ساخت شناور، موتور، قطعه یدکی و ... در بسیاری از کشورها فشار روی ذخایر آبی در آبهای دور افزایش یافته است. این سوبسید سالانه در سطح جهان حدود ۵۴ هزار میلیارد دلار است که در صورت حذف آن مسلماً بخشی از شناورهای صیادی قادر به ادامه کار نخواهند بود. برای حفظ صید سرانه هر شناور در سطح سال ۱۹۷۰، حدود ۳۰ درصد از شناورهای فعال در آبهای دور باید کنار گذاشته شوند. در حال حاضر با بررسی آمار و ارقام صید، کلیه کشورها، لزوم تدوین مقررات حفاظتی و مدیریتی را مطرح نموده و سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO) در تلاش است تا با کمک کشورها، نسبت به تدوین مقررات لازم اقدام نماید. این در حالی است که از ذخایر دریایی آبهای دور تاکنون توسط کشورهای پیشرو در امر صید برداشت می‌شده و اکنون که کشورهای در حال توسعه در تدارک ورود به آبهای دور و بهره‌برداری از ذخایر بیشتر می‌باشند به دلیل افزایش تعداد شناور و بهبود روشها و ابزار صید، بهره‌برداری افزایش یافته و محدودیت ذخایر توان تحمل این همه فشار تقاضا را ندارد. بسیار مشکل به نظر می‌رسد که توافق همگانی برای بهره‌وری از ذخایر دریایی و نحوه صید از آنها بین کشورها حاصل شود، زیرا بهره‌برداران قدیمی ذخایر را در مالکیت خود می‌دانند و سرمایه‌گذاران جدید نیز حق خود را از دست رفته می‌یابند. همکاری کلیه

۱۹۹۵ تصمیمات نهایی توسط کشورها اتخاذ شود. عدم دسترسی به توافقات لازم در زمینه حفاظت و مدیریت از ذخایر، روند نزولی صید دریایی را تشدید خواهد کرد. هر چند مقررات یاد شده برای کشورها صرفاً جنبه ارشادی و داوطلبانه دارد ولی با دسترسی به این مهم، گامهای بعدی را برای استقرار مدیریت لازم و مؤثر، با ابزارهای اجرایی کارآ جهت اعمال قوانین، تسهیل خواهد نمود.

در دهه ۱۹۷۰ تلاش کشورهای ساحلی باعث شد تا محدوده انحصاری - اقتصادی این کشورها به ۲۰۰ مایل از ساحل افزایش یابد. این منطقه، منطقه بهره‌برداری ماهیگیری هر کشور ساحلی است و بدون اجازه آن کشور نمی‌توان در آن منطقه ماهیگیری نمود. پیش‌بینی می‌شد با تدوین چنین قانونی شمار کشتیهای ماهیگیری در دست ساخت کاهش یابد ولی عملاً این پیش‌بینی اشتباه بود و تعداد شناورهای نوساز همچنان در حال افزایش است. طبق برآورد سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، در دهه ۱۹۷۰ حدود ۵ درصد از صید جهانی از محدوده آبهای دور و ۹۵ درصد بقیه از محدوده ساحلی برداشت شده است. در برآوردی که در سال ۱۹۹۰ توسط FAO انجام شد این رقم به ۸ تا ۱۰ درصد برای محدوده آبهای دور افزایش یافت.

با توجه به برقراری سوبسید، برای شناورهای صیادی (از قبیل سوخت، ادوات

کشورها در این رابطه می‌تواند پایداری صید و ماهیگیری دریایی را برای حال و آینده فراهم آورد. هر چند تصور این موضوع مشکل است، ولی با توجه به کاهش سالانه صید از دریا، کشورها ناگزیرند این مشکل را چاره نمایند.

بحث دوم: کسارنامه بهره‌برداری از آبزیان در برنامه اول

۱- مقدمه

خودکفایی در مواد غذایی از جمله مواد پروتئینی از موارد مهم و قابل توجه در برنامه بوده است. با توجه به ذخایر عظیم دریایی کشور و آبهای داخلی و همچنین منبع ذخایر ماهیان به عنوان منبع تجدیدشونده، شایسته است برنامه‌ریزیهای جامعی برای بسیج امکانات مناسب و مطلوب در افزایش تولید و صید آبزیان صورت گیرد و اجرا شود. در این برهه از زمان که آهنگ سریع رشد جمعیت، تقاضای فزاینده‌ای را برای مواد گوشتی ایجاد کرده و از سوی دیگر کشور ما با پدیده تخریب مرتع روبروست، ضرورت اولویت دادن به برنامه‌ریزیهای گسترش صید بیشتر احساس می‌گردد. به ویژه مطالعات و تحقیقات، مزیت نسبی گوشت ماهی را از جهت مواد غذایی، هزینه‌ای و پتانسیل بالقوه بر گوشت قرمز تأیید می‌کنند. خوشبختانه در برنامه اول به بخش شیلات بیشتر توجه شد و این بخش به رشد چشمگیری دست یافت. صید در مناطق سه گانه آبهای جنوب، آبهای شمال و آبهای داخلی از رشد به سزایی برخوردار بوده

است (جدول شماره ۱). در مجموع ۱۲۴۶ هزار تن ماهی در چهار سال اول برنامه صید شده است که رقم چشمگیری است. هر چند که بخش شیلات نتوانسته است به مقدار پیش‌بینی شده برنامه یعنی ۱۴۲۱ هزار تن برسد ولی عملکرد ۸۷/۷ درصدی آن امیدبخش است. لازم به یادآوری است که رشد این بخش از لحاظ کمی در صورتی مطلوب است که اهداف کیفی هم تحقق پذیرد. در این مورد توجه به توسعه ساختاری و همچنین مسأله حفاظت از ذخایر این منبع تجدیدشونده از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. در زیر عملکرد شیلات در قسمتهای مختلف را بررسی خواهیم کرد.

۲- عملکرد شیلات در آبهای جنوب

در برنامه پنجساله، میزان صید چهار سال ۷۱-۱۳۶۸ در آبهای جنوب حدود ۱۱۳۲ هزار تن پیش‌بینی شد. بر طبق آمارهای به دست آمده، عملکرد شیلات برابر ۹۹۸ هزار تن بوده است. لذا حدود ۸۷/۱ درصد از اهداف تعیین شده تحقق یافته است. آمار تفکیکی در جدول شماره (۱) نشان داده شده است. فعالیت صید در گونه‌های مختلف ماهی یکسان نیست. صید ماهیان کفزی و ماهیان غیرمعمول خوراکی از میزان پیش‌بینی برنامه بیشتر بوده است و در سایر ماهیان صید از حد پیش‌بینی کمتر بوده است.

کمترین عملکرد در صید ماهیان «مزوپلاژیک» مشاهده می‌شود.

جدول شماره (۱) - مقدار صید انواع ماهی در برنامه و عملکرد شیلات در چهار سال
۱۳۶۸-۷۱ هزار تن

درصد تحقق	عملکرد	برنامه		
۰	۰	۱۳	پرورش میگو	۱- دریای جنوب
۱۰۵/۸	۵۰۸	۴۸۰	صید ماهیان کفزی	
۷۴/۳	۱۳۳	۱۷۹	صید ماهیان سطحزی درشت	
۳۵/۲	۶۰	۱۷۰	صید ماهیان سطحزی ریز	
۹۵/۶	۸۸	۹۲	صید در آبهای دوردست	
۱۸	۹	۵۰	صید ماهیان مزوپلاژیک	
۱۳۵	۲۰۰	۱۴۸	صید ماهیان غیر معمول خوراکی	
۸۸/۱	۹۹۸	۱۱۳۲	کل صید جنوب	
۴۹	۴۷/۳۳	۹۶/۶	صید کیلکا	۲- دریای شمال
۸۹	۸/۹۳	۱۰	صید ماهیان خاویاری	
۱۸۲	۶۳/۷	۳۴/۹	صید ماهیان استخوانی	
۸۴/۸	۱۱۹/۹۶	۱۴۱/۵	کل صید شمال	
۶۴	۵۶/۱	۸۷	گرم آبی	۳- آبهای داخلی*
۴۷/۸	۱/۵۸	۳/۳	سرد آبی	
۱۲۲/۸	۷۰/۱	۵۷/۰۶	گرم آبی	
۸۱/۴	۰/۴	۰/۴۹	سرد آبی	
۸۶/۷	۱۲۸/۱۸	۱۴۷/۸۵	کل آبهای داخلی	
۸۷	۱۲۴۶/۱۴	۱۴۲۱/۳۵	صید کل کشور	

* - سه سال ۱۳۶۸-۷۰ در نظر گرفته شده است.

مأخذ: محاسبات براساس آمار اداره طرح و برنامه شرکت سهامی شیلات ایران انجام شده است.

میزان صید ماهی در آبهای جنوب تا سال ۱۳۶۷ حدود ۱۹۰ هزار تن بود.

براساس پیش‌بینی برنامه پنجساله صید با متوسط رشد سالانه ۲۰/۳ درصد می‌بایست به ۳۹۹ هزار تن در سال ۱۳۷۱ بالغ گردد (نمودار شماره ۱) اما همان‌طور که نمودار نشان می‌دهد رقم صید در سال ۱۳۷۰ حدود ۲۶۴ هزار تن ثبت گردید.

عملکرد سال ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ به ترتیب ۱۸ و ۷ درصد از برنامه بیشتر بوده است ولی عملکرد صید در سالهای ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ به ترتیب ۱۹ و ۳۴ درصد کمتر از پیش‌بینی برنامه است.

از مقایسه آمارهای بالا می‌توان نتیجه‌گیری کرد که علی‌رغم تلاش بخش شیلات برای هماهنگی با روند صعودی صید پیش‌بینی شده، برنامه پنجساله نتوانسته است همراهی لازم را داشته باشد. اگر به ساختار بخش شیلات توجه کنیم، می‌بینیم که بدنه آن را صید خرد سنتی تشکیل می‌دهد. ورود ناوگانهای صید صنعتی به وسیله کشتیهای بزرگ و باروش تراکم که در چند سال اخیر پیش آمده است، سهم به سزایی را در افزایش صید سالهای اول برنامه داشته است. فعالیتهای این ناوگانها اولاً در سرنوشت صیادان منطقه تأثیر داشت و به نحو محسوسی صید آنها را کاهش داد؛ ثانیاً بر میزان ذخایر به ویژه ماهیان سطحزی ریز و درشت تأثیر منفی گذاشت. لذا مشاهده می‌شود علی‌رغم پیش‌بینی برنامه برای گونه‌های سطحزی که جمعاً حدود ۱۳۳ هزار تن برای سال ۱۳۷۱ بوده است، عملکرد فقط ۶۰ هزار تن را ثبت کرده است. به عبارت دیگر، تنها ۴۵ درصد هدف برنامه

برای صید این گونه ماهیان تأمین شده است. نتیجه تحقیقی که از صیادان منطقه استان هرمزگان به عمل آمد حاکی از کاهش ذخیره ماهیان سطحزی است. صیادان کاهش صید سرانه خود را ناشی از افزایش صید کشتیهای صنعتی در محدوده صید این صیادان خرده‌پا ذکر می‌کنند. آمارهای کلی این تحقیق هم که روند نزولی در دو سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ را نشان می‌دهد، می‌تواند گواهی بر کاهش ذخایر سطحزی باشد. همچنین دلیل دیگر کاهش ذخایر ماهیان سطحزی، دورتر شدن محدوده صید صیادان از ساحل است.

علت دیگر تحقق نیافتن اهداف کلی برنامه در آبهای جنوب را می‌توان در نبود تکنولوژی صید دانست مثلاً صید در آبهای دور دست یا صید صیادان پلاژیک به تکنولوژی مناسب نیازمند است. برنامه پنجساله، صید ماهیان از آبهای دور دست را ۹۲ هزار تن و ماهیان پلاژیک را ۵۰ هزار تن در چهار سال اول پیش‌بینی کرد ولی میزان صید در این دو حالت کمتر از پیش‌بینی برنامه بوده و در ماهیان پلاژیک میزان صید چهار سال اول برنامه تنها ۹ هزار تن فقط ۱۸ درصد از هدف تعیین شده است.

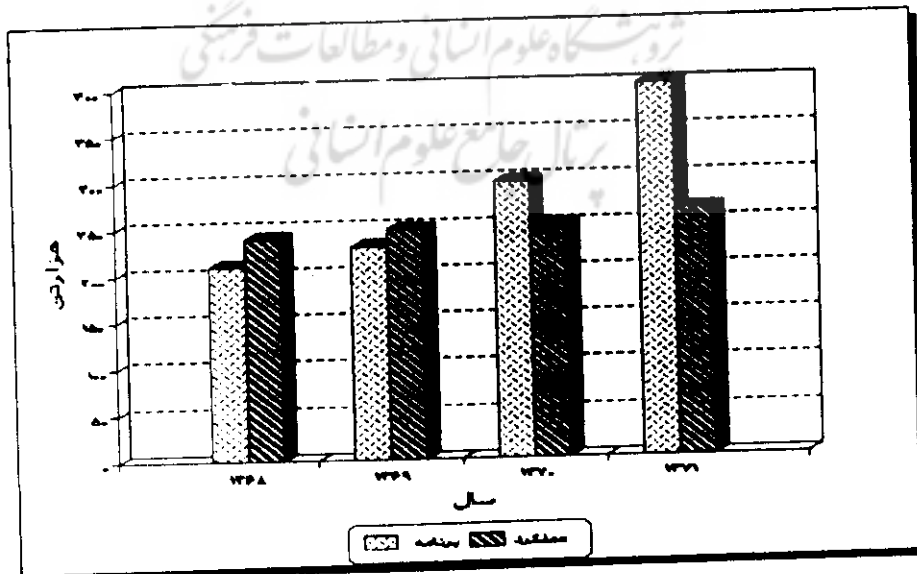
در ضمن، صید ماهیان غیرمعمول خوراکی ۳۵ درصد بیش از پیش‌بینی برنامه و سهم صید این نوع ماهیان ۲۰ درصد کل صید چهار ساله جنوب بوده است. دو نکته را می‌توان در این مورد ذکر کرد: اولاً ذخیره این گونه ماهیان اجازه صید بیشتر را می‌دهد؛ ثانیاً با توجه به پتانسیل موجود، از

طرح عملیات

۳- بررسی عملکرد شیلات در آبهای شمال عملکرد شیلات در آبهای شمال در جدول شماره (۱) فقط منعکس شده است. صید کل چهار سال برنامه ۱۴۱/۵ هزار تن پیش‌بینی شد. عملکرد حدود ۱۱۹/۹۶ هزار تن است که حدود ۸۴/۸ درصد اهداف برنامه است. در میان سه گروه از ماهیان دریای شمال صید ماهیان کیلکا عملکرد کمتری را نسبت به اهداف برنامه داشته است. ذخیره این گونه ماهیان در آبهای شمال زیاد است اما صید آن به دلایل تکنولوژی صید و تقاضای ضعیف در جامعه در مقیاس مطلوب انجام نگرفته است. به هر حال، روند صعودی صید در مدت چهار سال برنامه مشاهده می‌شود.

این گونه ماهیان استفاده مطلوب به عمل نمی‌آید. لذا وجود آنها در تور ماهیگیری صیادان اغلب به صورت صیدی جانبی تلقی می‌شود و چون مصرف داخلی ندارد اگر دور ریخته نشود حداکثر به صورت پودر ماهی استفاده می‌شود. همین امر باعث شده است که صید این گونه ماهیان سودآور نباشد و صیادان رغبتی به صید آنها نداشته باشند. تنها درصد ناچیزی از این گونه ماهیان ممکن است به وسیله شیلات به خارج صادر شود. شایسته است با توجه به تقاضای بازارهای خارجی با عمل‌آوری مناسب این گونه ماهیان، صادرات آنها را توسعه دهیم و از این طریق فعالیت صید را سودآورتر سازیم.

نمودار شماره ۱- صید و پرورش آبزیان در آبهای جنوب در برنامه اول

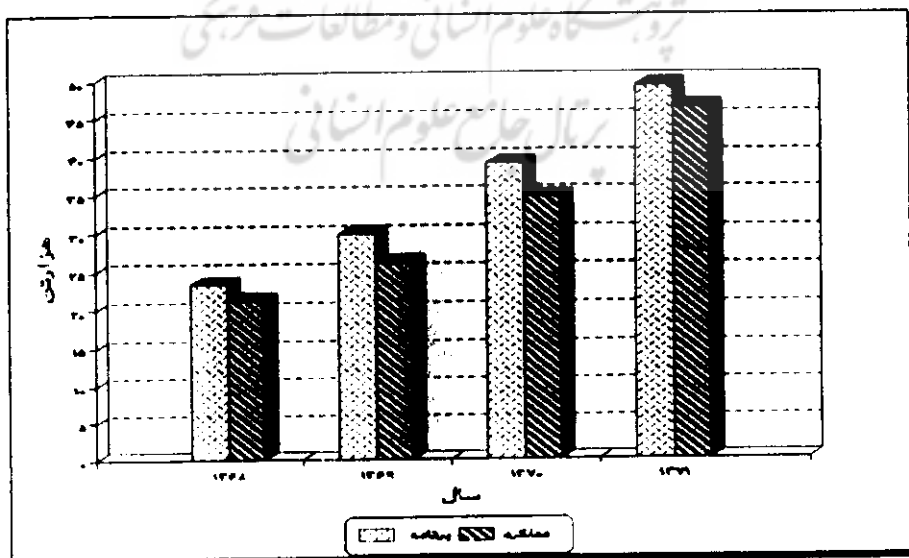

میزان تعیین شده برنامه پنجساله برای سالهای مختلف با هم مقایسه شده‌اند. اگرچه در سالهای اول برنامه عملکرد در حد برنامه نبود ولی روند صعودی صید به برابری آنها در سال ۱۳۷۱ منتهی گردیده است. عمده‌ترین رشد را در صید ماهیان مثل ماهی سفید می‌توان مشاهده کرد. پرورش بچه ماهی و رهاسازی آنها، قیمت مناسب و تقاضای بیش از عرضه به صید این گونه ماهیان رونق داده است تا حدی که دولت برای حفظ ذخایر آن کنترل‌هایی را اعمال می‌کند. با توجه به پتانسیل موجود از جنبه تقاضا می‌توان رشد و تکثیر ماهیان استخوانی (به ویژه ماهی سفید) را توسعه داد و شاید گوشت این گونه ماهیان بهترین جانشین برای گوشت قرمز باشد. در مجموع می‌توان با تقویت جنبه تقاضا برای کیلکا و جنبه عرضه برای ماهیان استخوانی،

صید ماهیان خاویاری حدود ۸۹ درصد نسبت به مقدار تعیین شده برنامه عملکرد داشته است. به عبارت دیگر ۱۰ هزار تن مقدار برنامه است که عملکرد حدود ۸/۹۳ هزار تن بوده است. با توجه با بازار خوب خاویار در خارج از کشور به توسعه صید و پرورش این گونه ماهیان نیاز است.

صید ماهیان استخوانی از اهداف برنامه جلوتر بوده است و همان طور که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود عملکرد صید این گونه ماهیان ۶۳/۷ هزار تن بوده است که برنامه حدود ۳۴/۹ هزار تن آن را پیش‌بینی کرده است. لذا حدود ۸۲ درصد بیش از اهداف برنامه صید شده است. در صید ماهیان استخوانی هم مثل سایر گونه‌های دریای شمال، روند صعودی مقدار صید حفظ شده است. در نمودار شماره (۲) مقدار صید و

نمودار شماره «۲» - صید و پرورش آبزیان در آبهای شمال در برنامه اول

طرح‌های اولیای

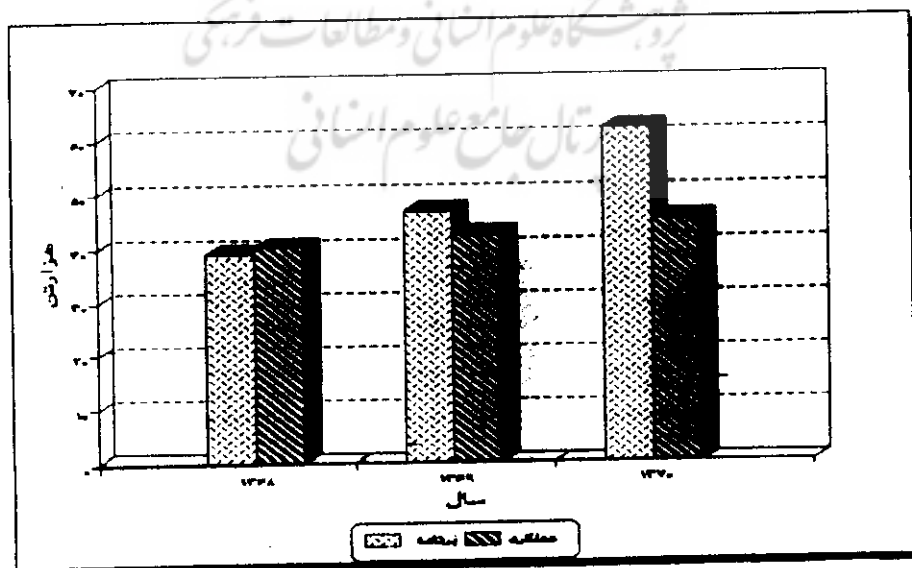
اهداف برنامه در سال ۱۳۶۸ حدود ۱۰۳ درصد و در سالهای ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰ حدود ۹۰/۸ درصد و ۷۳ درصد بوده است. به عبارت دیگر مقایسه عملکرد و مقدار برنامه پنجساله از روندی نزولی تبعیت می‌کند. علت این عقب افتادگی را در کمبود سرمایه‌گذاری و کاهش پرورش و رهاسازی بچه ماهیان به ویژه بچه ماهی قزل‌آلا و کپور ماهیان می‌توان ذکر کرد. با توجه به اینکه این بخش از پتانسیل خوبی برای جلب مشارکت خصوصی برخوردار است، باید تنگناهای مالی و سایر محدودیتها به نحو مقتضی از میان برداشته شود و تشویق و حمایت جهت توسعه صید در این بخش اعمال گردد.

وضعیت صید را در دریای شمال به سمت رونق مطلوب‌تر هدایت کرد.

۴- عملکرد شیلات در آبهای داخلی

در آبهای داخلی اعم از رودخانه‌ها و استخر پرورش ماهی پتانسیل چشمگیری مشاهده می‌شود که بیشتر از پتانسیل آبهای دریای شمال است. در برنامه پنجساله برای این بخش، میزان صید و پرورش حدود ۱۴۷/۸۵ هزار تن در سه سال ۷۰-۱۳۶۸ تعیین شد که عملکرد برابر ۱۲۸/۱۸ هزار تن است یعنی ۸۶/۷ درصد از اهداف برنامه تحقق یافته است. آمار مربوط به پرورش ماهی در استخر و آبهای طبیعی به تفکیک سالهای مورد مطالعه در نمودار شماره «۳» با یکدیگر مقایسه شده‌اند. تحقق

نمودار شماره «۳»- پرورش آبزیان در آبهای داخلی برنامه اول

بحث سوم: ارزیابی طرحهای مربوط به بهره‌برداری از آبزیان در مجلس شورای اسلامی

همان‌طور که در مقدمه اشاره شد، طرح بهره‌برداری از آبزیان در مجلس شورای اسلامی، تحولات گسترده‌ای را شاهد بوده است. نخستین بار طرح مذکور تحت عنوان «طرح بهره‌برداری از ذخایر دریای مازندران» با جهت‌گیری محدودتری به مجلس شورای اسلامی ارائه گردید. در ادامه همین بحث متن طرحهای ارائه شده معرفی می‌گردد.

۱- طرح بهره‌برداری از ذخایر دریای مازندران

ماده واحده:

صید در دریای خزر و بهره‌برداری از دریا و آبراهه‌های منتهی به آن در تمام فصول سال برای صیادان حرفه‌ای در پوشش شرکتهای تعاونی آزاد اعلام می‌گردد و شرکت سهامی شیلات ایران موظف است ضمن حفظ و حراست از محیط زیست آبزیان در تأمین ابزار و ادوات صید و صیادی صیادان با قیمت مناسب و در تحقیق و تکثیر و پرورش ماهیانی که امکان حیاتشان در دریای خزر و آبراههای موجود منطقه میسر است اقدام نمایند.

تبصره ۱ - صیادان بخش خصوصی و دولتی دامگستر و پره موظفند با ابزار و ادواتی که توسط کمیسیون این قانون تعیین می‌شود صید نمایند که باعث انقراض آبزیان ارزشمند دریای خزر نشوند.

تبصره ۲ - صدور کارت صیادی برای

۵- خطوط کلی اصلاح بهره‌برداری از منابع آبزیان کشور- نتایج و پیشنهادها شیلات در چهار سال ۷۱-۱۳۶۸ با عملکردی برابر ۱۲۴۶ هزار تن ماهی توانست حدود ۸۷/۷ درصد از اهداف تعیین شده در برنامه پنجساله اول را در طول مدت مزبور تحقق بخشد. در بررسی عملکرد شیلات در بخشهای مختلف به بعضی از نواقص و تنگناها اشاره کردیم برای بهبود وضعیت این بخش انجام امور زیر ضروری به نظر می‌رسد:

۱- برنامه‌ریزی صید ماهی با اطلاع دقیق از ذخایر برای حفاظت از این منبع تجدیدشونده انجام گیرد

۲- از صیادان و کاهش مشقات این قشر، با مدرنیزه کردن صید و آموزش صیادان حمایت شود

۳- ممنوع کردن صید کشتیهای بزرگ در آبهای نزدیک ساحل دریای جنوب جهت دوام و بقای صید

۴- ساخت و تکمیل اسکله‌ها
۵- نظامدهی به سیستم بازار فعلی و تشویق به تشکیل تعاونیهای مردمی صید و بازاریابی

۶- ارائه خدمات اعتباری به حد کافی و کاهش بوروکراسی در آن

۷- توسعه صنایع تبدیلی و عمل‌آوری و ایجاد انگیزه برای مشارکت بخش خصوصی در این زمینه و حمایت از آنها

۸- گسترش صادرات ماهی به ویژه ماهیان غیرمعمول خوراکی جنوب و خاویار شمال

شرح مباحث

۳- آلودگی محیط زیست آبزیان دریا و رودخانه‌ها و مرداب‌ها که منجر به مرگ و میر بچه‌ماهیان و ماهیان شود علاوه بر جرایم بند یک و دو تبصره ۵ مسئولین واحدهای تولیدی متخلف از سه ماه الی سه سال به حبس محکوم می‌گردند.

گزارش شور اول از کمیسیون اصلی

کمیسیون کشاورزی و عمران روستاها، در بررسی شور اول خود تغییرات بسیاری در طرح اولیه داد که منجر به طرح جدیدی شد. متن طرح بدین شرح است:

۲- طرح حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران - شور اول

ماده ۱- منابع آبی آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران ثروت ملی کشور بوده حفظ و حراست آن از وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. مدیریت حفاظت و بهره‌برداری این منابع در جهت تأمین منافع ملی کشور بر اساس این قانون و مقررات اجرایی آن انجام می‌شود.

ماده ۲- قلمرو اجرایی این قانون و مقررات اجرایی آن به جز مواردی که به وسیله این قانون تصریح شده است به شرح زیر می‌باشد:

۱- آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران به ترتیبی که در قوانین و مقررات جاری کشور تعیین

صیادان به عهده اتحادیه‌های تعاونی صید و صیادی هر استان می‌باشد.

تبصره ۳- صیادان موظفند در زمان تخم‌ریزی ماهیان از انجام صید آن آبزیان اکیداً خودداری نمایند.

تبصره ۴- تشخیص ابزار و اوات مضره در زمان صید هر نوع آبزیان هنگام تخم‌ریزی به عهده کمیسیون مرکب از سه نفر از کارشناسان رسمی مرکز تحقیقات شیلات ایران و سه نفر از اعضای منتخب شرکتهای تعاونی صید و صیادی و دو نفر از نمایندگان رسمی استانداریهای استان گیلان و مازندران و یک نفر از اعضای کمیسیون کشاورزی مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر می‌باشد.

تبصره ۵- صید بچه‌ماهیان استخوانی و غضروفی و عدم رعایت زمان صید و آلوده کردن محیط زیست آبزیان که موجب مرگ و میر ماهیان و انقراض آنها می‌شود به شرح زیر تعیین می‌گردد:

۱- متخلفین به صید هر بچه ماهی غضروفی به یک الی سه ماه زندان و پرداخت پنجاه هزار ریال جریمه نقدی و در صورت تکرار سه مرحله تخلف علاوه بر جرایم فوق به مدت دو سال محروم از صید و صیادی می‌شوند.

۲- صید بچه ماهیان استخوانی با تور و دامهای مضره به حبس از سه الی شش ماه و پرداخت یکصد هزار ریال و ضبط ادوات تخلف به نفع دولت خواهد بود.

شده است.

حقیقی و حقوقی.

۲- آبهای درون مرزی شیرین، نیمه شور و شور که در حاکمیت عمومی بوده یا با آبهای مذکور در ارتباط می باشد.

۶- تشویق و حمایت فعالیتهای صید و صیادی، تولید و پرورش آبزیان و صنایع تبدیلی آبزیان از طریق انجام مطالعات، ارائه آموزش و ترویج و خدمات فنی و مشاوره‌ای.

ماده ۳- شرکت سهامی شیلات ایران به منظور افزایش کمی و کیفی تولید محصولات آبزی، حمایت از اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در بخش شیلات و آبزیان و مدیریت و توسعه و بهره‌برداری منابع موجود اقدامات زیر را انجام می دهد:

ماده ۴- صید و فرآورده‌های عمل آوری شده بر روی شناورهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران در حکم تولیدات داخلی محسوب و صدور آن تابع مقررات صادرات و واردات کشور می باشد.

۱- انجام تحقیقات علمی و کاربردی پیرامون موضوعات مرتبط با آبزیان از قبیل: حیات، گونه‌های قابل بهره‌برداری، محیط زیست، میزان منابع، حفاظت و مدیریت ذخایر موجود در آبهای موضوع ماده «۲» این قانون.

ماده ۵- ثبت شناور ماهیگیری توسط سازمان بنادر و کشتیرانی منوط به موافقت کتبی شرکت سهامی شیلات ایران می باشد.

۲- انجام تحقیقات و اقدامات لازم پیرامون صید و نحوه بهره‌برداری، تکثیر و پرورش آبزیان و عمل آوری محصولات آبزی.

ماده ۶- هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نمی تواند بدون کسب مجوز معتبر مبادرت به بهره‌برداری در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی نماید.

۳- انجام اقدامات مربوط به مدیریت صید و اعمال مقررات مربوط به آن، حفاظت منابع، بازسازی ذخایر موجود، بهسازی محیط زیست آبزیان و آبزی دارکردن اقتصادی آبهای موضوع ماده «۲» این قانون.

ماده ۷- میزان تعرفه مربوط به شناورهای خارجی که وفق ضوابط مقرر در این قانون اقدام به فعالیتهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران می نمایند به پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی و تصویب هیأت وزیران تعیین می گردد.

۴- تأسیس، توسعه، نگهداری و مدیریت بنیادی صیادی با رعایت وظایف سایر ارگانها.

ماده ۸- به منظور حمایت از صیادان ساحلی فعالیت شناورهای صید صنعتی در داخل آبهای ساحلی جمهوری اسلامی ایران ممنوع می باشد.

۵- نظارت و هدایت کلیه فعالیتهای صیادی، تکثیر و پرورش آبزیان، عمل آوری، صادرات و واردات آبزیان توسط اشخاص

ماده ۹- حمل و استفاده از ابزار و یا ادوات غیرمجاز از قبیل مواد منفجره، سمی

طرح ضوابط

ماده ۱۲ - انجام هرگونه فعالیت تکثیر و پرورش آبزیان با کسب مجوز از شرکت سهامی شیلات ایران توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای شرایط مندرج در این قانون و مقررات اجرایی آن هستند، می‌باشد.

ماده ۱۳ - شرکت سهامی شیلات ایران با همکاری دیگر سازمانها و نهادهای ذیصلاح، ضوابط مربوط به کنترل کیفی در مورد ساخت، تأسیسات، عملکرد و تولیدات مؤسسات عمل‌آوری محصولات آبی و همچنین شرایط کنترل و نظارت بر فعالیتهای این مؤسسات را تعیین می‌کند.

ماده ۱۴ - مسئولیت تفتیش و کشف جرایم در اجرای این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن به‌عهده نیروی انتظامی می‌باشد که در قالب واحدی ویژه عمل می‌نماید.

تبصره - حدود اختیارات مأمورین نیروی انتظامی در مورد تفتیش و کشف جرایم در اجرای این قانون با توجه به مقررات نیروی انتظامی در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌شود.

ماده ۱۵ -

الف - هر شناور صیادی خارجی که بدون کسب مجوز لازم و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون و مقررات اجرایی آن اقدام به انجام فعالیت صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران نماید دادگاه می‌تواند

و یا برقی که باعث ضعف، بیماری و یا مرگ آبزیان شوند ممنوع می‌باشد.

تبصره - تعیین زمان و نوع صید و ابزار و آلات صید برای هر نوع صید در سواحل شمالی و جنوبی به‌عهده هیأتی مرکب از ۳ نفر کارشناس رسمی شیلات ایران به معرفی شرکت شیلات ایران و ۳ نفر از صیادان خیره که توسط اتحادیه تعاونیهای شیلات شمال یا شیلات جنوب مشخص می‌شود و از هر استان ساحلی یک نماینده به معرفی استانداری آن استان خواهد بود. (یک هیأت در شمال و یک هیأت در جنوب کشور).

ماده ۱۰ - شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران مکلفند علائم، اسامی، حروف و شماره‌هایی که طبق ضوابط مندرج در مقررات اجرایی این قانون شناسایی و تعیین هویت آنها را ممکن می‌سازد را به‌طور دائم در معرض دید قرار دهند.

ماده ۱۱ - شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران و همچنین شناورهای صیادی ایرانی فعال در خارج از آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران مکلفند داده‌های آمار و اطلاعات مربوط به صید انجام‌شده را در اوراق چاپی و در مدت زمان معینی که به وسیله مقررات اجرایی تعیین می‌شود به شرکت سهامی شیلات ایران انتقال دهند.

۳- طرح حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران - شور دوم

ماده ۱- منابع آبی تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران ثروت ملی کشور بوده حفظ و حراست آن از وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. مدیریت حفاظت و بهره‌برداری این منابع در جهت تأمین منافع ملی کشور بر اساس این قانون و مقررات اجرایی آن اعمال می‌گردد.

ماده ۲- قلمرو اجرایی این قانون و مقررات اجرایی آن، بجز مواردی که در این قانون تصریح شده است کلیه آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران اعم از آبهای داخلی مرزی و دریایی می‌باشد.

ماده ۳- شرکت سهامی شیلات ایران به منظور افزایش کمی و کیفی تولید محصولات آبی حمایت از اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در بخش شیلات و آبزیان و مدیریت و توسعه و بهره‌برداری منابع موجود اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

۱- انجام تحقیقات علمی و کاربردی پیرامون موضوعات مرتبط با آبزیان از قبیل: حیات‌گونه‌های قابل بهره‌برداری، محیط زیست، میزان منابع، حفاظت و مدیریت ذخایر موجود در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون.

۲- انجام تحقیقات و اقدامات لازم پیرامون صید و نحوه بهره‌برداری، تکثیر و پرورش آبزیان و عمل‌آوری محصولات

محصولات صیادی و آلات و ادوات صید و سایر ابزار به کاررفته در صید و شناور صیادی را مصادره نماید.

ب- هر شناور صیادی ایرانی که بدون کسب مجوز لازم و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون و مقررات اجرایی آن اقدام به انجام فعالیت صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران نماید، به پرداخت جزای نقدی از یکصد هزار ریال تا ده میلیون ریال (متناسب با نوع تخلف، تناژ شناور، میزان و نوع صید) و مصادره محصولات صیادی محکوم می‌گردد. به علاوه دادگاه می‌تواند آلات و ادوات صید و سایر ابزار به کاررفته در صید را نیز مصادره نماید.

ماده ۱۶- شرکت سهامی شیلات ایران می‌تواند پروانه صید شناور صیادی را که در ارتکاب تخلفات موضوع این قانون و مقررات اجرایی آن مورد استفاده قرار گرفته است معلق و پس از صدور حکم قطعی دادگاه ابطال نماید و همچنین فعالیت‌های صیادی ناخدا و خدمه چنین شناورهایی را در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران به طور موقت ممنوع کند.

ماده ۱۷- آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف مدت ۳ ماه به پیشنهاد وزارت جهادسازندگی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

آبزی.

۳- انجام اقدامات مربوط به مدیریت صید و اعمال مقررات مربوط به آن، حفاظت منابع، بازسازی ذخایر موجود، بهسازی محیط زیست آبزیان و آبزی‌دارکردن اقتصادی آبهای موضوع ماده ۲ این قانون.

۴- تأسیس، توسعه، نگهداری و مدیریت بنادر صیادی با رعایت وظایف سایر ارگانها.

۵- هدایت و نظارت بر کلیه فعالیتهای صیادی، تکثیر و پرورش آبزیان، عمل آوری، صادرات و واردات آبزیان توسط اشخاص حقیقی و حقوقی.

۶- تشویق و حمایت فعالیتهای صید و صیادی، تولید و پرورش آبزیان و صنایع تبدیلی آبزیان از طریق انجام مطالعات، ارائه آموزش و ترویج و خدمات فنی و مشاوره‌ای.

۷- وظایف و اختیارات شرکت سهامی شیلات ایران در این قانون، نافی وظایف و اختیارات سازمان حفاظت محیط زیست نخواهد بود.

ماده ۴- صید و فرآورده‌های عمل آوری شده بر روی شناورهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران در حکم تولیدات داخلی محسوب می‌گردد و صدور آن تابع مقررات صادرات و واردات کشور می‌باشد.

ماده ۵- ثبت شناور ماهیگیری توسط

سازمان بنادر و کشتیرانی منوط به موافقت کتبی شرکت سهامی شیلات ایران می‌باشد. ماده ۶- هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نمی‌تواند بدون کسب پروانه معتبر مبادرت به بهره‌برداری آبزیان در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون نماید. شرایط صدور، تعلیق، ابطال، مدت اعتبار و نحوه تمدید و انتقال کلی یا جزئی و میزان تعرفه پروانه صید بر اساس آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌گردد.

ماده ۷- میزان تعرفه مربوط به شناورهای خارجی که وفق ضوابط مقرر در این قانون اقدام به فعالیتهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران می‌نمایند به پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌گردد.

ماده ۸- تعاونیها، اتحادیه‌ها و شرکتهای مرتبط با صید و پرورش آبزیان با رعایت قوانین و مقررات تعاون و با موافقت و نظارت شیلات تأسیس می‌شود.

ماده ۹- بنادر صیادی تحت سرپرستی و نظارت شیلات اداره خواهد شد.

تبصره ۱- ارائه خدمات و اداره تاسیسات بندری حسب مورد می‌تواند به شرکتهای تعاونی یا خصوصی واگذار شود. تبصره ۲- شیلات مجاز است بابت حق ورود، پهلوگیری و توقف شناورها در بنادر صیادی مبالغی را بر اساس تعرفه‌هایی که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، دریافت

دارد.

با دولت صاحب پرچم.

صید شناورهای صیادی خارجی برای شرکت‌های ایرانی که با موافقت و بر اساس مقررات مندرج در این قانون و سایر قوانین موضوعه جمهوری اسلامی ایران نسبت به انعقاد قرارداد با صاحبان شناورهای صیادی خارجی اقدام نموده‌اند، مجاز می‌باشد.

ماده ۱۴ - طرح مدیریت ذخایر آبهای مندرج در ماده «۲» این قانون با هدف شناسایی و معرفی ذخایر قابل بهره‌برداری بر اساس مطالعات و تحقیقات علمی شیلات تهیه می‌گردد. این طرح باید دربرگیرنده شرایط زمانی، مکانی، مقداری، روشی، گونه‌ای و ابزاری صید آبیان باشد به نحوی که بهره‌برداری پایدار از منابع آبی را تضمین نماید.

تبصره ۱ - شیلات مکلف است پروانه صید را بر اساس طرح فوق صادر نماید.

تبصره ۲ - تعیین شرایط، زمان، نوع و ابزار و آلات صید برای هر نوع صید، در سواحل شمالی به عهده هیأتی مرکب از ۳ نفر کارشناس رسمی شیلات ایران به معرفی شرکت شیلات ایران یک نفر از اساتید دانشگاه به معرفی وزارت جهاد سازندگی ۳ نفر از صیادان خبره به معرفی اتحادیه‌های تعاونی شیلات شمال و ۲ نفر نماینده استانداردهای گیلان و مازندران به معرفی ۲ استان شمالی و در سواحل جنوبی به عهده هیأتی مرکب از ۳ نفر کارشناس رسمی شیلات ایران به معرفی شیلات ایران، ۱ نفر از اساتید دانشگاه به معرفی وزارت جهاد سازندگی، ۳ نفر از صیادان خبره به معرفی

ماده ۱۰ - به منظور حمایت از صیادان ساحلی فعالیت شناورهای صید صنعتی در داخل آبهای ساحلی جمهوری اسلامی ایران ممنوع می‌باشد.

ماده ۱۱ - به منظور حمایت از فعالیت‌های صید و صیادی:

الف - شیلات می‌تواند مالکان شناورهای صید صنعتی ایرانی و خارجی را ملزم به بیمه نمودن شناورهای خود نزد بیمه‌گران ایرانی یا دارای نمایندگی در ایران برای جبران خسارت احتمالی وارده از جانب شناورها در محدوده آبهای ساحلی به شناورهای صید ساحلی بنماید.

ب - صندوق بیمه محصولات کشاورزی مکلف است نسبت به بیمه نمودن محصولات صیادی شده و سایر شرکت‌های بیمه نسبت به بیمه نمودن ابزار و آلات صید اقدام نماید.

ج - شرکت سهامی شیلات ایران در هنگام صدور مجوز صید و صیادی برای کلیه شناورها موظف است قبلاً بیمه‌نامه شناور و ابزار و ادوات را دریافت نماید.

ماده ۱۲ - حمل و استفاده از ابزار و ادوات صیادی غیرمجاز و همچنین موادی از قبیل مواد منفجره، سمی و یا برقی و... که باعث ضعف، بیماری و یا مرگ آبیان شوند ممنوع می‌باشد.

ماده ۱۳ - شناورهای صیادی خارجی مجاز به صید در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون نمی‌باشند مگر بر اساس شرایط مندرج در موافقتنامه‌های منعقد شده مابین ایران

شرح مواد و ابواب

سهامی شیلات ایران توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای شرایط مندرج در این قانون و مقررات اجرایی آن هستند، معاف می‌باشد:

ماده ۱۸ - چنانچه ایجاد مزارع و تأسیسات تکثیر و پرورش آبزیان باعث خسارت به منابع آبی شود، صدور مجوز تکثیر و پرورش ممنوع خواهد بود. در صورتی که تأسیسات تکثیر و پرورش در معرض آلودگی یا بیماریهای مسری باشند، شیلات موظف است دستور اتخاذ تدابیر حفاظتی لازم را صادر نماید.

ماده ۱۹ - اقدامات موضوع ماده ۳ شرکت سهامی شیلات ایران در آبهای داخلی (پشت سدها یا رودخانه‌ها و...) باید با هماهنگی قبلی وزارت نیرو منطبق با برنامه‌های استفاده از آب صورت گیرد. آبی‌دار کردن آبهای مورد استفاده برای شرب یا آبهایی که برای مصارف کشاورزی باید طبق برنامه تأمین آب در زمان معین رها شده و به مصرف برسد صرفاً پس از هماهنگی و کسب مجوز از وزارت نیرو میسر می‌باشد.

ماده ۲۰ - ضوابط مربوط به تحویل‌گیری صید در مبادی تخلیه و یا در دریا و صدور مجوز لازم به منظور عرضه به بازار، انبار کردن یا ساخت تأسیسات عمل‌آوری و انجام هرگونه فعالیت عمل‌آوری و کنترل و نظارت بر فعالیتهای این مؤسسات توسط شرکت شیلات تعیین

اتحادیه تعاونیهای شیلات جنوب و ۴ نفر نماینده استانداری‌های بوشهر، خوزستان، هرمزگان، سیستان و بلوچستان به معرفی ۴ استان جنوب خواهد بود.

مسئولیت هر کدام از هیأت‌های فوق و اداره دبیرخانه هیأت‌های مذکور به عهده شرکت شیلات ایران می‌باشد. نمایندگان مناطق ساحلی می‌توانند در جلسات موضوع این قانون به عنوان ناظر شرکت نمایند. دبیرخانه هیأت موظف است زمان و دستور جلسه را یک هفته قبل به اطلاع نمایندگان ذی‌ربط برساند.

ماده ۱۵ - شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون مکلفند علایم، اسامی، حروف و شماره‌هایی که طبق ضوابط مندرج در مقررات اجرایی این قانون شناسایی و تعیین هویت آنها را ممکن می‌سازد را به طور دائم در معرض دید قرار دهند.

ماده ۱۶ - شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون و همچنین شناورهای صیادی ایرانی فعال در خارج از آبهای موضوع ماده ۲ این قانون مکلفند داده‌های آمار و اطلاعات مربوط به صید انجام شده را در اوراق چاپی و در مدت زمان معینی که به وسیله مقررات اجرایی تعیین می‌شود به شرکت سهامی شیلات ایران انتقال دهند.

ماده ۱۷ - انجام هرگونه فعالیت تکثیر و پرورش آبزیان با کسب مجوز از شرکت

می‌گردد.

۴ - فروش آلات و ادوات صیادی

غیرمجاز.

۵ - تغییر مسیر، ایجاد موانع فیزیکی و احداث هرگونه تأسیسات غیرمجاز در رودخانه‌هایی که به‌عنوان مسیر مهاجرت یا تکثیر طبیعی آبزیان تعیین شده‌اند.

۶ - ایجاد هرگونه آلودگی یا انتشار بیماریهای مسری و تخلیه فاضلابهای صنعتی و هرگونه مواد آلاینده که باعث خسارت به منابع آبی شود (محکوم به پرداخت جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول متناسب با نوع تخلف، تناژ شناور، میزان و نوع صید) و یا ۱ تا ۵ میلیون ریال برای سایر موارد می‌شود، به‌علاوه دادگاه می‌تواند محصولات صیادی و پرورشی و یا حاصل فروش آنها و آلات و ادوات صید و سایر ابزار و مواد به‌کاررفته در ارتکاب جرایم را مصادره نماید و واحد آلاینده را نیز تا رفع نقص از ادامه کار بازدارد.

در صورت تکرار جرایم مقرر در این بند دادگاه علاوه بر مجازات مقرر شناور، آلات و ادوات صید و سایر ابزار و ادوات به‌کاررفته در ارتکاب جرایم مذکور را مصادره می‌نماید.

ج - شرکت سهامی شیلات ایران می‌تواند پروانه صید شناور صیادانی را که مرتکب یک یا تمام جرایم زیر شده باشند به‌طور موقت معلق و حداکثر ظرف مدت ۳ روز آنها را به دادگاه معرفی نماید، دادگاه می‌تواند بسته مراتب و درجات جرم نسبت به ابطال پروانه اقدام و فعالیت صیادی ناخدا و خدمه چنین شناورها و همچنین فعالیت

ماده ۲۱ - مسئولیت تفتیش و کشف جرایم در اجرای این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن به‌عهده نیروی انتظامی می‌باشد که در قالب واحدی ویژه عمل می‌نماید.

تبصره - حدود اختیارات و شرح وظایف مأمورین نیروی انتظامی در اجرای این قانون با توجه به مقررات نیروی انتظامی در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

ماده ۲۲

الف - هر شناور صیادی خارجی که بدون کسب پروانه لازم پیش‌بینی شده در این قانون اقدام به انجام فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون بنماید به پرداخت جزای نقدی از دو میلیون ریال تا یکصد میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی محکوم می‌گردد. علاوه بر مجازات فوق‌الذکر دادگاه می‌تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور را نیز مصادره نماید.

ب - مرتکبین به جرایم ذیل:

۱ - انجام فعالیت صیادی اشخاص ایرانی بدون کسب پروانه لازم پیش‌بینی شده در این قانون.

۲ - انتقال غیرمجاز محصولات صیادی از شناور به شناورهای غیرمجاز و از شناور به سایر وسایل حمل و نقل تحت هر عنوان و شرایط.

۳ - عرضه و انتقال آبزیان به منظور تکثیر و پرورش آنها بدون داشتن گواهی بهداشتی.

شرح مباحث

د - صید، عمل آوری، عرضه، فروش، حمل و نقل، نگهداری واردات و صادرات انواع ماهیهای خاویاری و خاویار بدون اجازه شیلات ممنوع است و مرتکب یا مرتکبین به جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول (متناسب با نوع و میزان صید) و حبس یک تا سه ماه محکوم می‌شوند.

در صورت تکرار جرایم مقرر در این بند دادگاه مرتکب یا مرتکبین را علاوه بر جزای نقدی مقرر به نود و یک روز تا شش ماه حبس تعزیری محکوم می‌نماید.

ماده ۲۳ - از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر لغو می‌گردد. آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون ظرف مدت ۳ ماه به پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۴- مروری کارشناسی بر جنبه‌های فنی و حقوقی طرح حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی کشور

مطالعه مراحل مختلف بررسی طرح در مجلس محترم، مبین تغییرات بسیاری در متن طرح است. لذا در اینجا، گزارش شور دوم کمیسیون اصلی به عنوان مبنای بررسی قرار گرفته است. به علت آنکه گزارش شور دوم کمیسیون تقدیم مجلس گردیده بنا به ضرورت، و تا حدی که اصل طرح تغییر زیادی نکند، پیشنهادهایی مطرح گردیده است که خلاصه آن به شرح زیر اعلام

صاحبان مزارع تکثیر و پرورش را به صورت موقت ممنوع نماید در صورت تکرار دادگاه می‌تواند علاوه بر ابطال پروانه نسبت به مراتب و درجات جرم مرتکبین را به پرداخت جزای نقدی از یک میلیون ریال تا ده میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی و ابزار و آلات صید محکوم نماید:

۱ - صید در مناطق یا فصول ممنوعه.

۲ - صید گونه‌هایی که صید آنها ممنوع اعلام شده است.

۳ - صید بیش از میزان مقرر و یا صید گونه‌هایی که برای آنها اجازه لازم دریافت نشده است.

۴ - فعالیت شناورهای صیادی صنعتی در مناطق صید ساحلی.

۵ - صید با آلات و ادوات و مواد غیرمجاز و یا نگاهداری این گونه آلات و ادوات و مواد در شناور بدون کسب مجوز از شیلات.

۶ - وجود محصولات صیدشده غیرمجاز.

۷ - عدم ارسال اطلاعات و یا ارائه اطلاعات غیرواقعی مربوط به صید و فعالیت‌های تکثیر و پرورش انجام شده و به ترتیب مقرر در این قانون و مقررات اجرایی آن.

۸ - عدم رعایت مقررات مربوط به در معرض دید قرار دادن علائم، اسامی، حروف و شماره‌هایی که شناسایی یا تعیین هویت شناور را ممکن می‌سازد.

همچنین، در ماده ۱۰ و بند الف ماده ۱۱ از اصطلاح «آبهای ساحلی» استفاده شده است. در حالی که در قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ این اصطلاح درج نگردیده است و بنابراین از لحاظ قوانین دریایی ایران، چنین منطقه‌ای وجود خارجی ندارد. بنابراین به منظور اجتناب از استعمال عبارات و اصطلاحات مبهم لازم است ماده‌ای تحت عنوان ماده ۳، به تعریف این قبیل اصطلاحات اختصاص داده شود.

۲- موضوع ماهیگیری و استفاده از منابع آبی حائز چنان اهمیتی است که در اجلاس نهایی کنفرانس حقوق دریاها که زیر نظر سازمان ملل متحد در سال ۱۹۸۲ و با حضور نماینده ایران برگزار شد، جلسات متعددی به بحث در باره آن اختصاص یافت. به طور خلاصه کشورهای صنعتی تمایل داشتند که منطقه انحصاری ماهیگیری کشورهای ساحلی، تا حد ممکن محدود شود تا امکان بهره‌برداری ناوگانهای صیادی کشورهای صنعتی از منابع آبی نزدیک سواحل کشورهای دیگر میسر گردد. لازم به ذکر است قریب نود درصد از منابع آبی ماکول دریایی در نزدیکی ساحل هستند. لذا منافع جمهوری اسلامی ایران اقتضاء می‌کند که حدود مناطق انحصاری ماهیگیری خود را گسترش دهد. به همین منظور در مواد ۱۴ و ۱۹ قانون مناطق دریایی مصوب ۱۳۷۲، - که مربوط به خلیج فارس و دریای عمان است - به درستی علاوه بر دریای سرزمینی که در آن منطقه، ایران واجد صلاحیت

می‌گردد. اگرچه فرصت قانونی برای در نظر گرفتن این پیشنهادها با توجه به رویه قانونگذاری کنونی مجلس شورای اسلامی قدری غیرمقدور به نظر می‌رسد، با این حال امید است بحث مذکور مورد استفاده واقع گردد.

۱- به لحاظ فن و روش قانون نویسی پیشنهاد می‌گردد که:

اولاً مواد مطرح شده در طرح، تقسیم‌بندی و در فصول مختلف درج گردد تا مجموعه قانون تصویب شده از نظم منطقی پیروی کند و برای یافتن ماده‌ای خاص ناچار به مراجعه به تمام مواد نباشد. در این مورد به علت اجتناب از تغییرات زیاد در متن طرح و جابجایی مواد، صرفاً مواد طرح در سه فصل، تقسیم بندی شده است.

ثانیاً در متن طرح، اصطلاحاتی نظیر «پروانه صید»، «آبهای داخلی»، «آبهای مرزی»، «آبهای دریایی»، درج گردیده بی آنکه تعریف آن مشخص شده باشد. یا در متن طرح از شرکت سهامی شیلات ایران، گاهی به همین عنوان و گاهی تحت عنوان شیلات، شیلات ایران، شرکت شیلات ایران یا شرکت شیلات یاد شده است (برای مثال مواد ۳، ۸، ۹، تبصره ۲ ماده ۱۴، ۱۸، ۲۰ طرح یادشده). استفاده از عناوین مختلف برای موضوع واحد به هیچ وجه زیبنده متن قانون نیست و لازم است در ماده مربوط به تعاریف مشخص گردد که منظور از شرکت سهامی شیلات ایران در آن قانون چیست و به این ترتیب در تمام متن قانون، این تعریف می‌باید رعایت شود.

طرح‌های اولیه

مربوط و قانون مناطق دریایی و اصلاحیه‌های آتی آنها تعریف شود.

۳- از آنجا که یکی از اهداف این طرح، توسعه منابع آبی است و در ماده ۳ به آن تصریح شده لازم است در ماده یک طرح نیز این هدف گنجانده شود و لذا عبارت «مدیریت حفاظت و بهره‌برداری» در ماده یک به «مدیریت حفاظت و توسعه و بهره‌برداری» تبدیل گردد.

۴- به استدلال مندرج در بند ۳ این گزارش لازم است در بند یک ماده ۳ طرح، عبارت «حفاظت و مدیریت ذخایر موجود» به در حفاظت، توسعه و مدیریت ذخایر موجود» تبدیل شود.

۵- با توجه به آنکه در عرف سازمان بنادر و کشتیرانی و شرکت سهامی شیلات ایران، به جای عبارت «تأسیس بندر» از «احداث بندر» استفاده می‌شود، پیشنهاد می‌شود در صدر بند چهار ماده سه طرح، «تأسیس» به «احداث» تبدیل شود.

۶- نظر به ماهیت متفاوت بند هفت ماده ۳ از دیگر بندهای همان ماده پیشنهاد می‌شود مفاد بند هفت، تحت عنوان تبصره، ذیل ماده ۳ درج گردد.

۷- در ماده ۶، عبارت «بهره‌برداری آبیان» به «بهره‌برداری از آبیان» تبدیل شود.

۸- شرکتهای تعاونی و اتحادیه‌های مرتبط با صید و پرورش آبیان ملزم به رعایت قوانین و مقررات وزارت تعاون

انحصاری حتی از حیث ماهیگیری است منطقه‌ای تحت عنوان منطقه انحصاری اقتصادی پیش بینی شده است. در بند الف ماده ۱۴ همان قانون مقرر گردیده که اکتشاف و بهره‌برداری و حفاظت و اداره کلیه منابع طبیعی جاندار و بی جان بستر و زیر بستر و آبهای روی آن به طور انحصاری در صلاحیت جمهوری اسلامی ایران است. لکن طرح حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبی جمهوری اسلامی ایران، در این موارد ساکت است.

از سوی دیگر، در حال حاضر رژیم حقوقی ماهیگیری دریای مازندران بر اساس توافقنامه ۱۹۴۰ میان ایران و اتحاد جماهیر شوروی تنظیم شده است. با توجه به فروپاشی این کشور و وجود ۵ کشور در حاشیه آن دریا لازم است از طریق مذاکره با تمامی کشورهای ساحلی دریای مازندران، نسبت به تعیین رژیم حقوقی آن دریا، معاهده‌ای خاص منعقد گردد.

بدیهی است تصویب قانونی که متضمن امتیاز ماهیگیری انحصاری برای ایران در منطقه انحصاری اقتصادی ایران نباشد در عرصه حقوق بین‌الملل به منزله اماره‌ای دال بر اعراض ایران از حق خود محسوب خواهد شد.

بنابراین به منظور جلوگیری از سوء تعبیرهای آتی پیشنهاد می‌گردد آبهای تحت صلاحیت جمهوری اسلامی ایران، در ماده مربوط به تعاریف بر اساس معاهده‌های

امکان بیمه کردن آنها منتفی است. به این ترتیب با تصویب این قانون بسیاری از شناورهای صید صنعتی ایران از فعالیت صیادی منع خواهند شد.

از سوی دیگر صید منابع آبرزی مطابق ماده ۶ طرح منوط به صدور پروانه صید است. بنابراین شناور صیادی - اعم از شناور ایرانی یا خارجی - در حدود مقرر در پروانه صید، مجاز به صید خواهد بود. در صورتی که به هر نحو از حدود اختیارات خود تخلف نماید می‌باید مجازات شود و چنانچه در حدود اختیارات خود عمل کند حتی اگر منجر به ورود خسارت به صیادان ساحلی شود نمی‌توان ضمانت و مجازاتی برای آن در نظر گرفت. به این ترتیب نیازی به بیمه نمودن شناورها از حیث جبران خسارت به صیادان ساحلی نیست.

مضافاً آنکه احراز ورود خسارت ناشی از عملیات صیادی شناورهای صنعتی به شناورهای صید ساحلی بسیار دشوار و حتی غیرممکن است.

بنابراین پیشنهاد می‌شود بند الف ماده ۱۱ حذف شود و مجازات مندرج در بند الف ماده ۲۲ طرح برای این منظور حفظ شود. مضافاً آنکه مطابق آیین‌نامه اجرایی به جای بیمه می‌توان از شناورها ضمانت اخذ کرد که در صورت مبادرت به صید در مناطق ممنوعه، ضمانت مذکور به نفع صیادان ساحلی توقیف شود.

۱۱ - در تبصره ۲ ماده ۱۴ طرح، تعیین شرایط هر نوع صید به عهده هیاتی گذارده شده است که در منطقه شمالی تعداد اعضای

هستند لکن دیگر شرکتها نیازی به رعایت قوانین بخش تعاون ندارند. از این رو لازم است ماده ۸ طرح به شرح زیر اصلاح گردد: «شرکتهای تعاونی، اتحادیه‌های مرتبط با صید و پرورش آبزیان با موافقت شرکت شیلات و رعایت قوانین و مقررات بخش تعاون و دیگر شرکتهای مرتبط با صید و پرورش آبزیان با موافقت شرکت شیلات تأسیس می‌شوند.»

۹ - در ماده ۱۰ طرح، از اصطلاح آبهای ساحلی استفاده شده که مفهوم نیست چراکه در قانون مناطق دریایی چنین اصطلاحی به کار نرفته است. لذا پیشنهاد می‌شود به جای این اصطلاح، دریای سرزمینی که در قانون مناطق دریایی تعریف شده است، جایگزین گردد.

۱۰ - در مورد بند الف ماده ۱۱ طرح نکات چندی لازم به ذکر است:

اول - از محتوای این بند به نظر می‌رسد که هدف از درج آن حمایت از صیادان ساحلی است. لکن در صدر بند الف با استفاده از کلمه «می‌تواند»، شیلات مخیر شده است که برخی از مالکان شناورها را ملزم نماید شناور خود را بیمه کنند و برخی دیگر را معاف بدانند، بی‌آنکه معیاری مشخص شده باشد. به این ترتیب حمایت لازم از صیادان ساحلی به عمل نخواهد آمد.

دوم - از سوی دیگر، بیمه شناورهای صید صنعتی، اعم از ایرانی و خارجی، منوط به احراز استانداردهای بین‌المللی است. برخی از شناورهای صید صنعتی ایران فاقد ویژگیهای استانداردهای مزبور هستند و لذا

شرح ماده ۱۴

با توجه به آنکه در صدر ماده ۱۴ طرح پیش‌بینی شده که شرکت شیلات، طرح مدیریت ذخایر آبی مشتمل بر شرایط زمانی، مکانی، مقداری، روشی، گونه‌ای و ابزاری صید آبزبان را می‌بایست تعیین نماید روشن است که این شرکت، به عنوان صالحترین مرجع تعیین شرایط مختلف صید شناخته شده است و حضور اعضای غیرمتخصص دیگر در آن ضروری نخواهد بود. بنابراین پیشنهاد می‌گردد تبصره ۲ ماده ۱۴ حذف گردد.

۱۲ - در انتهای متن ماده ۱۷ طرح، «معاف می‌باشد» به «مجاز می‌باشد» تغییر یابد.

۱۳ - به منظور درک راحت‌تر صدر ماده ۱۸ پیشنهاد می‌گردد جمله اول ماده ۱۸ به شرح زیر اصلاح شود:

«صدور مسجوز تکثیر و پرورش در صورتی مجاز خواهد بود که موجب ورود خسارت به منابع آبی نگردد.»

۱۴ - در ماده ۱۹ طرح به جای استفاده از اصطلاح «آبهای داخلی»، که در قانون مناطق دریایی به معنای حد فاصل میان خط مبدأ و ساحل ایران است از اصطلاح «آبهای درون سرزمینی» که به معنای آبهای پشت سدها یا رودخانه‌ها و... است استفاده شود.

۱۵ - تناسب میان مفاد مندرج در هر ماده از نکاتی است که باید در فن و روش قانون‌نویس رعایت شود. وجود ماده‌ای در بیش از دو صفحه (ماده ۲۲ طرح) در کنار

آن، ۹ نفر و در جنوب ۱۱ نفر است. لازم به ذکر است که عبارت «کارشناس رسمی شیلات ایران» تعریف نشده و این ابهام وجود دارد که آیا منظور از آن کارشناس رسمی دادگستری است که در زمینه شیلات تخصص دارد یا کارشناسان شیلات ایران که در استخدام رسمی شرکت سهامی شیلات ایران هستند؟ صرفنظر از آن، وجود چنین هیأتی به نظر لازم نیست، زیرا:

اولاً شرکت سهامی شیلات ایران مطابق بندهای ۳ و ۵ ماده ۳ طرح، عهده‌دار وظیفه مدیریت صید و اعمال مقررات مربوط به آن، هدایت و نظارت بر کلیه فعالیت‌های صیادی، تکثیر و پرورش آبزبان است. لذا با توجه به این تکلیف ضروری است که این شرکت شرایط، ابزار، زمان، نوع و مکان صید را تعیین کند.

ثانیاً اصولاً دلیل عضویت یک نفر از سوی وزارت جهاد سازندگی چیست؟ چرا که شرکت سهامی شیلات ایران از شرکتهای مربوط به وزارت جهاد بشمار می‌رود و لذا نیازی نیست که شرکت شیلات و وزارت جهاد سازندگی هر دو در این هیأت عضویت داشته باشند.

ثالثاً ضرورت حضور نماینده استانداریهای ساحلی در این هیأت چیست؟ یا به چه علتی صیادان خبره به معرفی اتحادیه‌های تعاونی‌های شیلات می‌بایست در این هیأت حضور داشته باشند؟

موادی مشتمل بر چند خط، به لحاظ شکلی مناسب نیست.

همچنین بندهای الف تا دال ماده ۲۲ کاملاً از یکدیگر جدا هستند و لذا پیشنهاد می‌شود هر یک از بندهای ماده ۲۲ به صورت ماده‌ای مستقل درج شود.

۱۶- در بند الف ماده ۲۲ به جای عبارت «اقدام به انجام فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون بنماید» عبارت «به فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون اقدام نماید» جایگزین شود.

۱۷- جرایم مندرج در بند ب ماده ۲۲ ماهیت متفاوتی دارند و به اقتضای آن، هر یک مجازاتی خاص را طلب می‌کند. لذا ذکر تمام آن جرایم، در یک بند موجب ابهام می‌گردد. برای مثال قسمت یک بند ب مشابه بند الف ماده ۲۲ است و بهتر است این قسمت در ماده‌ای مشابه بند الف درج گردد. با این توضیح پیشنهاد می‌شود ذیل ماده مربوط به صیادی شناور خارجی بدون پروانه لازم، متن زیر اضافه شود: «هر شناور صیادی ایرانی که بدون کسب پروانه لازم پیش‌بینی شده در این قانون به فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون اقدام نماید. به پرداخت جزای نقدی از یک تا پنج میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی محکوم می‌گردد. علاوه بر مجازات فوق‌الذکر دادگاه می‌تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور را نیز مصادره نماید».

۱۸- دیگر قسمتهای بند ب ماده ۲۲ (به استثنای قسمت الف و ب) در یک ماده درج

گردد؛ با این توضیح که میزان مجازات نقدی مندرج در آن بند (یعنی یک تا پنج میلیون ریال) تناسب با خسارات وارده ندارد و پیشنهاد می‌گردد حداکثر سقف مجازات به پنجاه میلیون ریال افزایش یابد تا دادگاه بتواند با توجه به اوضاع و احوال جرم، مجازات متناسب را تعیین کند. همچنین به لحاظ حقوقی مال حاصل از ارتکاب جرم، به مجرم تعلق نمی‌گیرد و از این رو لازم است همواره محصولات صیادی و پرورشی مصادره شود. لذا بیان آنکه «دادگاه می‌تواند محصولات صیادی و پرورش... را مصادره نماید...» صحیح نیست بلکه دادگاه مکلف به مصادره آن است. با این توضیح متن زیر به جای بند ب ماده ۲۲ پیشنهاد می‌شود:

«مرتکبین به جرایم ذیل به پرداخت جزای نقدی از یک تا پنجاه میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی و پرورشی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار و مواد به کاررفته در ارتکاب جرایم محکوم می‌گردند:

۱- عرضه و انتقال آبزیان به منظور تکثیر و پرورش آنها بدون داشتن گواهی بهداشتی؛

۲- فروش آلات و ادوات صیادی غیرمجاز؛

۳- تغییر مسیر، ایجاد موانع فیزیکی و احداث هرگونه تأسیسات غیرمجاز در رودخانه‌هایی که به عنوان مسیر مهاجرت یا تکثیر طبیعی آبزیان تعیین شده‌اند؛

۴ - ایجاد هرگونه آلودگی یا انتشار بیماریهای مسری و تخلیه فاضلابهای صنعتی و هرگونه مواد آلاینده که باعث خسارت به منابع آبی شود.»

۱۹ - مفاد قسمت ۲ بند ب ماده ۲۲، اقتضای مجازات خاص دارد لذا پیشنهاد می شود مفاد این قسمت در ماده‌ای به شرح زیر درج شود:

«انتقال غیر مجاز محصولات صیادی از شناور به شناورهای غیرمجاز و از شناور به سایر وسایل حمل و نقل تحت هر عنوان و شرایط جرم است و مرتکبین آن محکوم به پرداخت جزای نقدی تا سه برابر محصول متناسب با تناژ شناور، میزان و نوع صید و مصادره محصول محکوم می گردند. علاوه بر مجازات فوق دادگاه می تواند شناور صیادی (متناسب با تناژ شناور، میزان و نوع صید) و همچنین آلات ادوات صید و سایر ابزار و مواد به کاررفته در جرم را مصادره نماید.»

۲۰ - بندهای ج و د ماده ۲۲ هر یک، به صورت ماده‌ای جداگانه درج گردند.

۲۱ - درخاتمه فصل مربوط به جرایم، لازم است ماده‌ای تحت عنوان تکرار جرم درج شود به شرح زیر:

«در جرایمی که برای تکرار آن، مجازات خاصی مقرر نشده است مرتکبین تکرار جرم به حداکثر مجازات مقرر و مصادره شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور یا به کاررفته در

ارتکاب جرم محکوم می شوند.»

۲۲ - با عنایت به مراتب فوق طرح پیشنهادی با اصلاحات انجام شده به شرح زیر اعلام می شود:

فصل اول - کلیات

ماده ۱ - منابع آبی تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران ثروت ملی کشور بوده حفظ و حراست آن از وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران می باشد. مدیریت حفاظت و توسعه و بهره برداری این منابع در جهت تأمین منافع ملی کشور بر اساس این قانون و مقررات اجرایی آن اعمال می گردد.

ماده ۲ - قلمرو اجرایی این قانون و مقررات اجرایی آن، به جز مواردی که در این قانون تصریح شده است کلیه آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران اعم از آبهای درون سرزمینی و آبهای مناطق دریایی می باشد.

ماده ۳ - منظور از کلمات و عبارات زیر در این قانون عبارت است از:

۱-۳- شرکت شیلات: منظور از شرکت شیلات در این قانون، شرکت سهامی شیلات ایران است.

۲-۳- آبهای مناطق دریایی: منظور از آن کلیه آبهای تحت حاکمیت جمهوری اسلامی ایران از حیث صلاحیت ماهیگیری

در آن ثبت می‌شود.

۸-۳- شناور صیادی: شناور صیادی به هر نوع شناور اطلاق می‌گردد که برای انجام فعالیتهای صید و صیادی، مجهز به آلات و ادوات برای انجام آن فعالیتهای باشد.

فصل دوم - مدیریت توسعه و بهره‌برداری از منابع آبزیان

ماده ۴- شرکت شیلات به منظور افزایش کمی و کیفی تولید محصولات آبی، حمایت از اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در بخش شیلات و آبزیان و مدیریت و توسعه و بهره‌برداری منابع موجود اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

۱- انجام تحقیقات علمی و کاربردی پیرامون موضوعات مرتبط با آبزیان از قبیل: حیات، گونه‌های قابل بهره‌برداری، محیط زیست، میزان منابع، حفاظت، توسعه و مدیریت ذخایر موجود در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون.

۲- انجام تحقیقات و اقدامات لازم پیرامون صید و نحوه بهره‌برداری، تکثیر و پرورش آبزیان و عمل‌آوری محصولات آبی.

۳- انجام اقدامات مربوط به مدیریت صید و اعمال مقررات مربوط به آن، حفاظت منابع، بازسازی ذخایر موجود، بهسازی محیط زیست آبزیان و آبی‌دار کردن اقتصادی آبهای موضوع ماده ۲ این قانون.

۴- احداث، توسعه، نگهداری و مدیریت بنادر صیادی با رعایت وظایف

و استفاده از منابع آبی، مطابق قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ و معاهدات معتبر مربوط به مناطق دریایی و اصلاحیه‌های بعدی آنهاست.

۳-۳- آبهای داخلی: منظور از آن طبق تعریف مقرر در قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ است.

۳-۴- دریای سرزمینی: منظور از آن طبق تعریف مقرر در قانون مناطق دریایی جمهوری اسلامی ایران در خلیج فارس و دریای عمان مصوب ۱۳۷۲/۱/۳۱ است.

۳-۵- آبهای درون سرزمینی: منظور از آن آبهای رودخانه‌های مرزی و داخلی، دریاچه‌های داخلی اعم از طبیعی و مصنوعی است.

۳-۶- فعالیتهای صید و صیادی: عبارتند از: هرگونه فعالیت با هر وسیله و برای هر هدفی در جهت استحصال منابع آبی موجود در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران هرگونه فعالیت مستقیم و بلافاصله بر روی آبزیان استحصال شده (اعم از زنده یا مرده)، و همچنین هرگونه مشارکت شناورهای دیگر از جمله شناورهایی که برای تهیه تدارکات و انتقال محموله استحصال شده به کار می‌رود.

۳-۷- پروانه صید: مجوزی است که هویت صیاد یا شناور را در مورد برداشت از ذخایر مشخص می‌کند و مشخصات مالک شناور، ابزار، روش، گونه، زمان و مکان صید

طرح ماهیگیری

سایر ارگانها.

موضوع ماده ۲ این قانون نماید. شرایط صدور، تعلیق، ابطال، مدت اعتبار و نحوه تمدید و انتقال کلی یا جزئی و میزان تعرفه پروانه صید بر اساس آیین نامه اجرایی این قانون تعیین می گردد.

۵- هدایت و نظارت بر کلیه فعالیتهای صیادی، تکثیر و پرورش آبزیان، عمل آوری، صادرات و واردات آبزیان توسط اشخاص حقیقی و حقوقی.

۶- تشویق و حمایت فعالیتهای صید و صیادی، تولید و پرورش آبزیان و صنایع تبدیلی آبزیان از طریق انجام مطالعات، ارائه آموزش و ترویج و خدمات فنی و مشاوره‌ای.

ماده ۸- میزان تعرفه مربوط به شناورهای خارجی که وفق ضوابط مقرر در این قانون اقدام به فعالیتهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران می نمایند به پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی و تصویب هیأت وزیران تعیین می گردد.

تبصره - وظایف و اختیارات شرکت شیلات در این قانون نافی وظایف و اختیارات سازمان حفاظت محیط زیست نخواهد بود.

ماده ۹- شرکتهای تعاونی و اتحادیه‌های مرتبط با صید و پرورش آبزیان با موافقت شرکت شیلات و رعایت قوانین و مقررات بخش تعاون و دیگر شرکتهای مرتبط با صید و پرورش آبزیان با موافقت شرکت شیلات تأسیس می شوند.

ماده ۵- محصولات صیادی و فرآورده‌های عمل آوری شده بر روی شناورهای صیادی در آبهای تحت حاکمیت و صلاحیت جمهوری اسلامی ایران در حکم تولیدات داخلی محسوب می گردد و صدور آن تابع مقررات صادرات و واردات کشور می باشد.

ماده ۱۰- بنادر صیادی تحت سرپرستی و نظارت شرکت شیلات اداره خواهد شد. تبصره ۱- ارائه خدمات و اداره تأسیسات بندری حسب مورد می تواند به شرکتهای تعاونی یا خصوصی واگذار شود. تبصره ۲- شرکت شیلات مجاز است بابت حق ورود، پهلوگیری و توقف شناورها در بنادر صیادی مبالغی را بر اساس آیین نامه مربوط به آن دریافت دارد.

ماده ۶- ثبت شناور ماهیگیری توسط سازمان بنادر و کشتیرانی منوط به موافقت کتبی شرکت شیلات می باشد.

ماده ۷- هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نمی تواند بدون کسب پروانه صید معتبر مبادرت به بهره‌برداری از آبزیان در آبهای

صید شناورهای صیادی خارجی برای شرکتهای ایرانی که با موافقت شرکت شیلات و بر اساس مقررات مندرج در این قانون و سایر قوانین موضوعه جمهوری اسلامی ایران نسبت به انعقاد قرارداد با صاحبان شناورهای صیادی خارجی اقدام نموده‌اند، مجاز می‌باشد.

ماده ۱۵- طرح مدیریت ذخایر آبهای مندرج در ماده ۲ این قانون با هدف شناسایی و معرفی ذخایر قابل بهره‌برداری براساس مطالعات و تحقیقات علمی شرکت شیلات تهیه می‌گردد. این طرح باید در بر گیرنده شرایط زمانی، مکانی، مقداری، روشی، گونه‌ای و ابزاری صید آبریان باشد به نحوی که بهره‌برداری پایدار از منابع آبری را تضمین نماید.

تبصره - شرکت شیلات موظف است پروانه صید را بر اساس طرح فوق صادر نماید.

ماده ۱۶- شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون مکلفند علائم، اسامی، حروف و شماره‌هایی که طبق ضوابط مندرج در مقررات اجرایی این قانون شناسایی و تعیین هویت آنها را ممکن می‌سازد را به‌طور دائم در معرض دید قرار دهند.

ماده ۱۷- شناورهای صیادی مجاز به فعالیت در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون و همچنین شناورهای صیادی ایرانی فعال در

ماده ۱۱- به منظور حمایت از صیادان ساحلی، فعالیت شناورهای صید صنعتی در آبهای داخلی و دریای سرزمینی جمهوری اسلامی ایران ممنوع می‌باشد.

تبصره: معیارهای تفکیک بین شناورهای صید صنعتی و صید سنتی و همچنین تعریف صیادان ساحلی، به وسیله شرکت شیلات تعیین می‌گردد.

ماده ۱۲- به منظور حمایت از فعالیتهای صید و صیادی:

الف - صندوق بیمه محصولات کشاورزی مکلف است نسبت به بیمه نمودن محصولات صیادی شده و سایر شرکتهای بیمه نسبت به بیمه نمودن ابزار و آلات صید اقدام نمایند.

ب - شرکت شیلات در هنگام صدور مجوز صید برای کلیه شناورها موظف است قبلاً بیمه‌نامه شناور و ابزار و ادوات را دریافت نماید.

ماده ۱۳- حمل و استفاده از ابزار و ادوات صیادی غیرمجاز و همچنین موادی از قبیل مواد منفجره، سمی، برقی و... که باعث ضعف، بیماری یا مرگ آبریان شوند ممنوع می‌باشد.

ماده ۱۴- شناورهای صیادی خارجی مجاز به صید در آبهای موضوع ماده ۲ این قانون نمی‌باشند مگر بر اساس شرایط مندرج در موافقتنامه‌های منعقد شده میان ایران با دولت صاحب پرچم.

میسر می‌باشد.

ماده ۲۱- ضوابط مربوط به تحویل‌گیری صید در مبادی تخلیه یا دریا و صدور مجوز لازم به منظور عرضه به بازار، انبارکردن یا ساخت تأسیسات عمل‌آوری و انجام هرگونه فعالیت عمل‌آوری و کنترل و نظارت بر فعالیتهای این مؤسسات توسط شرکت شیلات تعیین می‌گردد.

فصل سوم - جرایم و مجازاتها

ماده ۲۲- مسئولیت تفتیش و کشف جرایم در اجرای این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن به عهده نیروی انتظامی می‌باشد که در قالب واحدی ویژه عمل می‌نماید.
تبصره - حدود اختیارات و شرح وظایف مأمورین نیروی انتظامی، در اجرای این قانون، با توجه به مقررات نیروی انتظامی در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

ماده ۲۳- هر شناور صیادی خارجی که بدون کسب پروانه لازم پیش‌بینی شده در این قانون به فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون اقدام نماید، به پرداخت جزای نقدی از دو میلیون ریال تا یکصد میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی محکوم می‌گردد. علاوه بر مجازاتهای فوق‌الذکر دادگاه می‌تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار

خارج از آبهای موضوع ماده ۲ این قانون مکلفند داده‌های آماری و اطلاعات مربوط به صید انجام شده را در اوراق چاپی و در مدت زمان معینی که به وسیله مقررات اجرایی تعیین می‌شود به شرکت شیلات انتقال دهند.

ماده ۱۸- انجام هرگونه فعالیت تکثیر و پرورش آبزیان با کسب مجوز از شرکت شیلات توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای شرایط مندرج در این قانون و مقررات اجرایی آن هستند، مجاز می‌باشد.

ماده ۱۹- صدور مجوز تکثیر و پرورش در صورتی مجاز خواهد بود که موجب ورود خسارت به منابع آبی نگردد. در صورتی که تأسیسات تکثیر و پرورش در معرض آلودگی یا بیماریهای مسری باشند شرکت شیلات موظف است دستور اتخاذ تدابیر حفاظتی لازم را صادر نماید.

ماده ۲۰- اقدامات موضوع ماده ۴ شرکت شیلات در آبهای درون سرزمینی باید با هماهنگی قبلی وزارت نیرو منطبق با برنامه‌های استفاده از آب صورت گیرد. آبی‌کردن آبهای مورد استفاده برای شرب یا آبهایی که برای مصارف کشاورزی باید طبق برنامه تأمین آب در زمان معین رها شده و به مصرف برسد صرفاً پس از هماهنگی و کسب مجوز از وزارت نیرو

۳- تغییر مسیر، و ایجاد موانع فیزیکی و احداث هرگونه تأسیسات غیرمجاز در رودخانه‌هایی که به عنوان مسیر مهاجرت یا تکثیر طبیعی آبزیان تعیین شده‌اند؛

۴- ایجاد هرگونه آلودگی یا انتشار بیماری‌های مسری و تخلیه فاضلاب‌های صنعتی و هرگونه مواد آلاینده که باعث خسارت به منابع آبی شود.

ماده ۲۶- شرکت شیلات می‌تواند پروانه صید شناور صیادانی را که مرتکب یک یا تمام جرایم زیر شده باشند به طور موقت معلق و حداکثر ظرف مدت ۳ روز آنها را به دادگاه معرفی نماید. دادگاه ضمن مصادره محصولات صیادی یا پرورشی می‌تواند بسته به مراتب و درجات جرم نسبت به ابطال پروانه اقدام و فعالیت صیادی ناخدا و خدومه چنین شناورها و همچنین فعالیت صاحبان مزارع تکثیر و پرورش را به صورت موقت ممنوع نماید. در صورت تکرار، دادگاه می‌تواند علاوه بر ابطال پروانه نسبت به مراتب و درجات جرم مرتکبین را به پرداخت جزای نقدی از یک میلیون ریال تا ده میلیون ریال و مصادره ابزار و آلات صید محکوم نماید:

- ۱- صید در مناطق یا فصول ممنوعه؛
- ۲- صید گونه‌هایی که صید آنها ممنوع اعلام شده است؛
- ۳- صید بیش از میزان مقرر یا صید گونه‌هایی که برای آنها اجازه لازم دریافت نشده است؛
- ۴- فعالیت شناورهای صیادی صنعتی

موجود در شناور را نیز مصادره نماید. در صورتی که شناور مذکور در این ماده ایرانی باشد به پرداخت جزای نقدی از یک تا پنج میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی محکوم می‌گردد. علاوه بر مجازات فوق‌الذکر، دادگاه می‌تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور را نیز مصادره نماید.

ماده ۲۴- انتقال غیرمجاز محصولات صیادی از شناور به شناورهای غیرمجاز یا از شناور به سایر وسایل حمل و نقل تحت هر عنوان و شرایط جرم است و مرتکبین آن محکوم به پرداخت جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول (متناسب با تناژ شناور، میزان و نوع صید) و مصادره محصول محکوم می‌گردند. علاوه بر مجازات فوق دادگاه می‌تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار و مواد به کار رفته در جرم را مصادره نماید.

ماده ۲۵- مرتکبین جرایم ذیل به پرداخت جزای نقدی از یک تا پنجاه میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی و پرورشی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار و مواد به کار رفته در ارتکاب جرایم محکوم می‌گردند:

- ۱- عرضه و انتقال آبزیان به منظور تکثیر و پرورش آنها بدون داشتن گواهی بهداشتی؛
- ۲- فروش آلات و ادوات صیادی غیرمجاز؛

ماده ۲۸ - در جرایمی که برای تکرار آن، مجازات خاصی مقرر نشده است، مرتکبین تکرار جرم به حداکثر مجازات مقرر و مصادره شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور یا به کار رفته در ارتکاب جرم محکوم می‌شوند.

ماده ۲۹ - از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین مغایر لغو می‌گردد. آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون ظرف مدت ۳ ماه به پیشنهاد وزیر جهاد سازندگی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

منابع:

- ۱- گزارش شورهای اول و دوم - اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی.
- ۲- گزارشهای مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی در خصوص کارنامه برنامه اول در بخشهای اقتصادی.
- ۳- گزارش نمایندگی دائمی جمهوری اسلامی ایران در سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (رم).

□□□

در مناطق صید ساحلی؛

۵ - صید با آلات و ادوات و مواد غیرمجاز یا نگهداری این‌گونه آلات و ادوات و مواد در شناور بدون کسب مجوز از شرکت شیلات؛

۶ - وجود محصولات صیدشده غیرمجاز؛

۷ - عدم ارسال اطلاعات یا ارائه اطلاعات غیرواقعی مربوط به صید و فعالیت‌های تکثیر و پرورش انجام شده و به ترتیب مقرر در این قانون یا مقررات اجرایی آن؛

۸ - عدم رعایت مقررات مربوط به در معرض دید قرار دادن علائم، اسامی، حروف و شماره‌هایی که شناسایی یا تعیین هویت شناور را ممکن می‌سازد.

ماده ۲۷ - صید، عمل‌آوری، عرضه، فروش، حمل و نقل، نگهداری و واردات و صادرات انواع ماهیهای خاویاری و خاویار بدون اجازه شرکت شیلات ممنوع است. مرتکب یا هر یک از مرتکبین به جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول (متناسب با نوع و میزان صید) و حبس یک تا سه ماه محکوم می‌شوند.

در صورت تکرار جرایم مقرر در این بند، دادگاه مرتکب یا هر یک از مرتکبین را علاوه بر جزای نقدی مقرر، به نود و یک روز تا شش ماه حبس تعزیری محکوم می‌نماید.